HAEN (Ant. de)

Theses Sistentes Febrium divisiones, etc. 1760.

27,137/B

7/6

LB 6

ANTONII DE HAEN

CONSILIARII AVLICI, AC MED. PRACT. IN ANTIQUISSIMA ET CELEBERRIMA VNIVERSITATE PROFESSORIS PRIMARII,

THESES SISTENTES

FEBRIUM DIVISIONES,

NATAMQUE EA DE CAUSA

DE

MILIARIBVS, AC PETECHIIS,

CÆTERISQUE FEBRILIBUS EXANTHEMATIBUS,

DISSERTATIONEM:

ORDINE DEFENDENDÆ ET OPPUGNANDÆ SINGULIS DIEBUS VENERIS, HORA POMERIDIANA TERTIA, IN PALATIO UNIVERSITATIS IN AUDITORIO MEDICO.



VINDOBONAE,

Typis Joan. Thomæ Trattner, Cæſ. Reg. Apoſtolicæque Majeſt. Aulæ Typographi & Bibliopolæ MDCCLX.

27.137/B

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

AUDITORIBUS SUIS,

S. P. D.

ANTONIUS DE HAEN.

En Vobis de Febrium Diviſionibus Pertractationem! Hanc fateor inde genitam, quod Medicinæ Candidatis nonnunquam minus adæquate in Examine reſpondentibus, memet aliquando accuſaverim ipſe,

quod Pathologiam, adeo late patentem, forte minus concinna Methodo traderem vobis, aut ſaltem breviore temporis ſpatio coarctatus, minus exacte, atque ſuccincte, tradere valerem. Horum ſive alterutrum, ſive utrumque, emendaturus, hæc vobis Typis excuſa dedico.

Cum porro de genere Febrium quocumque dicendum foret, etiam Miliares, ac Petechiales febres, pertractandæ fuerunt. In his pertractandis difficillima ſe Quæſtio obtulit, utrum Exanthemata Miliaria ac Petechialia ſalutaris Naturæ opus eſſent, an præpoſteræ Artis? Utrumque quidem aſſero, ſed ita ut poſterius longe frequentius priore defi-

niam

niam. Prævideo autem facile, quemadmodum Criticum Naturæ opus intra arctiores coegiſſe cancellos multis videbor, ita etiam aliis vulgari opinioni nimium conceſſiſſe me viſum iri. Aſt vero quis in lubrica via non aliquando vacillet? Aequi, Verique, unus me duxit amor; ſed quis mortalium eſt, quem præceps animus, quem etiam præjudicia, non abripiant ſubinde? Præterquam quod omnibus ex æquo ſatisfacere arduum, ne dicam impoſſibile, ſit. Ut autem quæ ſincera mea intentio fuerit, evidenter intelligatis, en vobis dicendorum ſummam.

Dantur Exanthemata Petechialia & Miliaria, *Critica*; dantur mere

Symptomatica; dantur denique *Accidentia*, aut *Accidentalia*, ut vocant, prava arte producta. Peſtilentioſis temporibus Critica frequenter, frequentius ſymptomatica, deſcribuntur Autoribus: tempore autem minime peſtifero Exanthemata hæc tum Critica, tum Symptomatica, rariora ſunt; Accidentia vero, fatali ſcilicet arte genita, frequentiſſima.

Hinc jure concludere videor Artem ejuſmodi, Methodumve infauſtam, proſcribendam eſſe, & temperatam neceſſario inducendam, uniceque nobis colendam; quæ ut univerſis morbis acutis conducit, ita etiam hiſce Exanthematibus gene-

ran-

randis adverſa eſt; quæque, ſi aut critice, aut ſymptomatice, aliquando hæc Exanthemata prodeant, æque proficua, ac ſalutaris eſt; utpote, quæ in Variolis ac Morbillis, morbis ſcilicet a Natura genitis, tutiſſima dudum, ac præſtantiſſima, demonſtrata fuerit.

Hæc igitur ſi ita intellexeritis, veſtraque in praxi ſequuti fueritis, obtinuiſſe me reputabo id, quod hoc meo labore intendo. Ac primo quidem ut ægri longe minore cum moleſtia ægritudinem perferant; calidiore, nec renovato aere, tegumentisque, ultra non ſuffocandi, medicamentis calidioribus haud ultra torquendi: ſecundo ut hominum ingens

mul-

multitudo annuis deficiat Necrologiis. Inſignem hanc utramque utilitatem, præterquam quod extranei Autores docuerint, hic demonſtratam invenietis, tum Clarorum in Germania virorum obſervatis, tum propriis, quæ vel vidiſtis ipſi, vel examinare poteſtis, experimentis. Faxit T. O. M. DEUS, cujus in honorem hæc prodeunt, ut Veſtræ felicitati, ac Publicæ Patriæ ſaluti, conducant! valete!

Dabam 5. *Martii* 1760.

IN-

INDEX.

DIVISIO I.

Ratione periculi aut celerioris, aut lentioris, aut nullius. pag. 1.

DIVISIO II.

Ratione majoris, minoriſve numeri eorum, qui eodem in loco ac tempore, febre laborant. pag. 2.

DIVISIO III.

Ratione febrium Naturæ, ſive prædominantis in eisdem Symptomatis. pag. 3.

DIVISIO IV.

Ratione temporis quo febris perdurat, continuat, remittit, intermittit. pag. 8.
Diviſionem hanc ſex Scholia ſequuntur.

DIVISIO V.

Hæc quinta eas Febres continet, quæ aliquam internarum partium inflammationem comitem habent. pag. 18.

DI-

INDEX.

DIVISIO VI.

Complectitur eas febres, quas eruptio quæpiam in Cute comitatur. pag. 19. Octo varias §. habet.

§. 1. De Febre Eryſipelatoſa. pag. 19.
§. 2. De Febre Scarlatina pag. 22.
§. 3. De Febre Petechiali pag. 27.
§. 4. De Febre Miliari pag. 39.
§. 5. De Febre Varioloſa pag. 91.
§. 6. De Febre Morbilloſa pag. 103.
§. 7. Additamentum ad priora pag. 111. ubi de igne ſacro, ſeu igne S^ti^ Antonii.
§. 8. Additamentum alterum de letali exanthemate quopiam, pag. 116.

DIVISIO VII.

Septima Diviſio eas continet febres, quæ non, ut Natura ipſarum indicare videtur, tractandæ ſunt, verum ut febris Stationaria, eo tempore ſive graſſans, ſive paulo ante graſſata. pag. 117.

Di-

DIVISIO VIII.
Omnes ſebres continuæ putridæ, continuæ remittentes, etiamque inflammatoriæ, dividuntur in Malignas & Benignas. pag. 127.
DIVISIO IX.
Hæc eos ſpectat morbos, qui nihil minus, quam febrim redolentes, tamen reipſa & febres ſunt, & ut febres curandi ſunt. pag. 129.
DIVISIO X.
Febres complectitur, quæ nullis toto in corpore ſignis, quæ Febrim denotent, deprehenſis, adeoque ſano cum pulſu, citra ullam vel ſitim, vel laſſitudinem, tamem in certa quadam corporis plaga dolorem, pulſum frequentiorem, ad determinatam horam habent, & periodice redeunt. pag. 134.
DIVISIO XI.
Continebit Febres nonnullas, quas nec ad certum ſpeciem referre, nec idoneo nomine adpellare poſſum. pag. 135.

ER-

ERRATA ET ADDENDA.

Pag. 4. Lin. 12. Utroque, lege *Utraque.*
Pag. 18. Lin. 18. quædam, lege *quadam.*
Pag. 27. Lin. 18. poſt Germaniam lege *Germaniam.*
Pag. 32. Lin. 17. Lege, *ad pethechias accedunt: variolæ autem hæ vix elevant ſe, mortemque denuntiant propinquam.*
Pag. 44. Lin. 4. ad Textum, lege *ad Textum n. 4. citatum.*
Lin. 11. vel mentionem, lege *aut mentionem.*
Pag. 45. ad finem adde: ſemel tamen Proſper teſtatur Miliares ſe vidiſſe, non maculas, ſed veras papulas, easque dixit *aliquando Criticas.* Sed an intellexerit *Noſtras*? Haud putaverim: tum quod unico in dorſo tantummodo eas viderit, tum quod ut pellucidas non deſcripſerit. Si tamen quis id aſſeveret, haud repugno. Dato autem hoc, facile textus unus alterve invenietur quibus cognitio Miliarium longe antiquior uno ſeculo evinceretur. Quod equidem per me licet, qui ſimili quid ex Riverio jam innuerim, idque modo in animo habuerim demonſtrare, quod ante 110. annos rariſſima, poſt annum vero 1680. frequentiſſima, ejus mentio fuerit facta.
Pag. 49. Lin. 13. hocque, lege *hosque.*
Pag. 53. Lin. 8. adde *Aut potius accidentalis*
Pag. 66. ad *Conſtat 3tio,* adde: Clariſſ. *De Sorbait* petechias, tam in Febre Hungarica, quam ipſa Petechiali, nihil critici habere cenſuit, ſed abundantiam modo teſtari pravitatis. ,, Petechiæ, quocumque morbi tempore apparentes, ,, hoſtile prædominium *prænuntiant.*" ac paulo poſt Petechialem Eruptionem *Symptomaticam* vocat, cujus retardatio cum non noceret, putabat Venæ ſectionem non prohiberi a Petechiis jam extantibus.
Pag. 81. Lin. 21. adde. Poſtquam hæc, quæ in textu, ſcripſeram, accepi Extractum a *Fratribus Miſericordiæ*, ex eorum Necrologio, & Noſologio, integrorum quinque annorum. Ex hoc Extracto conſtitit, ſi primo quinque hi anni in unam ſummam addantur, dein per quinque dividantur, 2000. ægros quotannis inibi ſuſcipi, & 700. acutis morbis laborare. Ex 100. ſolebant 30. has efflorescentias pati; id eſt, 210. homines quotannis ibidem Miliaria, aut Petechias patiebantur. Porro circa medium annum 1758. Mutationem illam maximam, de qua in textu, induxerunt. Effectum inde, ut ultimo hoc Seſquianno ſex modo ægri exanthemata habuerint. Ergo olim Seſquianni ſpatio 315. ægri habuere Exanthemata, ultimo Seſquianno ſex duntaxat, quanvis ultimo hoc Seſquianno numerus Acutorum morborum ſolitum ibidem numerum adhuc ſuperaret. Ergo olim $\frac{30}{100}$ partes acutis laborantium habuere Exanthemata, jam $\frac{1}{52}$ duntaxat.

THE-

THESES
SISTENTES FEBRIUM DIVISIONES EARUNDEMQUE GENIUM, SIGNA, EFFECTUS &c.

Febris nomine eum morbum intelligo, cujus ideam Pulſus ſolito velocior abſolvit; ſive idem pulſus naturali fortior ſit, ſive debilior. Febris ita intellecta, variam ſubit Diviſionem.

DIVISIO I.
Ratione periculi, aut celerioris, aut lentioris, aut nullius.

Diviſio hæc Febres conſiderat, ut *Acutas*, & *Chronicas*. Acutas iterum

ſub

ſubdividit in *Acutiſſimas*, *Peracutas*, & ſimpliciter *Acutas*. Communi ſignificatione omnes quidem Acutæ febres periculum ſecum conjunctum gerunt, ſed eo majus, quo ſunt acutiores, omnium vero maximum acutiſſimæ. Communi ſignificatione, ajo; non vero ſtricte loquendo: Dantur enim Febres Pleuriticæ, Anginoſæ, &c. quæ nec magno cum periculo inchoënt, nec quartum ultra, ſeptimumve diem, excurrant. Imo periculoſiores ſunt cæteris paribus Variolæ confluentes, tempus Acutorum explentes, quam Diſcretæ, quæ intra Peracutorum ſpatium terminentur. *Chronicæ* ſunt quæ vel nullum periculum importent, vel tardum.

DIVISIO II.

Ratione majoris minorisve numeri eorum, qui eodem in loco ac tempore febre laborent.

Hac de cauſa dividuntur in Febres *Epidemicas*, & *Sporadicas*, ſeu, *Spo-*

Sporadas. Endemias jam, & *Stationarias*, ad priores jure referunt. Sed de hiſce latius ad Diviſ. VII.

DIVISIO III.

Ratione febrium Naturæ, ſive prædominantis in iisdem ſymptomatis.

Varias admodum febres hæc tertia Diviſio complectitur, quas ordine juvat recenſere.

1. Ἠπίαλας dicta febris, quæ ſecundum *Galenum* Libr. de Febr. different. Cap. V. ad finem, Ea eſſet, in qua homo omni febris tempore, ac quavis corporis plaga, & rigeret ſimul & caleret. Secundum *Hippocratem* autem Epid. IV. pag. 1127. edit. *Foës.* explicantibus ita *Erotiano* & *Foëſio*, frigus in hac febre cum perpetuo rigore obtinet, adeoque hoc ſenſu peſſimæ ſpeciei febris eſt, haud longe ſane moræ; cum jam homo eo in ſtatu eſſe perſeveret, quo febres pleræque, ab

interna cauſa ortæ, inchoari ſolent, & quo etiam intermittentes ſimpliciter dictæ, ſi quandoque letales ſunt, hominem occidunt.

Rat. Med. Tom. 2. pag. 165. dubius hærebam, num ægri in Noſocomio noſtro perpetuo algentis, & ad finem paroxyſmi uſque exhorreſcentis, febris ad ἠπίαλαν eſſet referenda? Quum ex eo tempore ejusmodi complures febres obſervari licuit, videtur omnino eo referenda eſſe; idque in utraque tum *Galeni*, tum *Hippocratis*, ſignificatione. Conſulentes enim, & intuentes hos ægros, nil ex iisdem percepimus, niſi perpetuas frigoris, horrorisque, querelas: atque ita *Hippocratis* ἠπίαλας eſt: tangentes vero eosdem, haud ita frigeſcere, imo caleſcere potius, deteximus, & ſic *Galeni* Epiala eſt, ubi ægri ſimul ubique & calent & frigent. Quod nobis, thermometro uſis, eo manifeſtius comparuit, dum frigoris tempore gradus caloris naturali major

jor eſſet. Thermometro ejusmodi febres longe frequentiores experti ſumus, quam vulgo creditur.

2. Λειπυρίας πυρετὸς, cunctis fatentibus ea eſt, de qua *Hipp.* Aph. 4-48. & 7-72. agit, extremis algentibus, dum interna uruntur. Peſſima in Acutis conditio.

3. Ἀσσώδης πυρετός, febris, vel Stomachi faſtidio perpetuo naûſeans, vel perpetuis jactationibus ægros exagitans. Ultimo ſenſu ἄσση ſignificat δυσφορίαν, ἀλυσμὸν, ῥιπτασμόν.

4. Τυφώδης πυρετὸς. Typhos ſtuporem quidem attonitum apud *Hipp.* ſignificat, attamen magis proprie eam febrim, in qua æſtus ingens, & a Bile mota putredo humorum, & ſtupor adeſt. Vid. Ill. L. B. *van Swieten*, Comm. in Aph. *Boerh.* ad §. 730. *Hipp.* quintuplicem ſpeciem Febris Typhodis recenſet, Libr. de intern. affect. Edit. *Foës.* pag. 553. &

apud *Charter*. Tom. 7. Cap. 41. pag. 667.

5. Ἑκτικα, aut ulcere, aut vomica, aut effuſo in cava Corporis pure, nata; tum reſorpto pure accenſa, hincque & ſolida, & fluida, colliquando, occidens.

6. Μαρασμώδης, febris humores conſumendo, ſolida exſiccando, letalis.

7. Καύσος, ob intolerabilem æſtum ſæpius τὸ πῦρ *Hippocrati* dictus: Eſt proprie *Febris ardens.*

8. Ἐιρημώδης febris, ſpecies Ardentis, cum Eryſipelate Pulmonis. Vocatur etiam Crymodes. *Foreſt.* Lib. 2.

9. Ἑλώδης ſive Ἑλκώδης febris. Vid. *Galenus* Comm. in Aph. 7-42. ita attenuatis putredine humoribus, ut diuturnis ſudoribus homo pereat. *Foreſt.* Lib. 2. Obs. 42.

10. Ὑδροπυρετὸς fere ſimilis priori, ſanguine in aquam putrilaginoſam fere verſo.

11. Φρικώδης febris, ubi medio in æſtu

æſtu ſubitum frigus; quod excepto Criſeos Ardentis tempore, pravum. Hoc nomine *Hipp.* adpellavit febrim *ſemitertianam*, quam deſcribit Epid. 1. Sect. 1. pag. 940.

12. Λυγγώδης πυρετὸς, ſingultuoſa febris, vocata etiam λυγμώδης. Hoc a λυγμὸς, illud a λύγξ, quod utrumque ſingultum denotat. Febris igitur in qua a principio, ad criſin uſque ſingultit æger. *Gal.* Lib. de Diæt. acut. com. 4. *Tilingius* apud *Bonet.* Med. Sept. Tom. 2. Lib. 5. ſimilem febrim in cura habuit. Legendum hic pulcrum *Boneti* ſcholion ad hanc hiſtoriam. Bis in praxi mea hanc febrim vidi.

13. Febrim Oſcitantem vidit *Olaus Borrichius* cum perpetua oſcitatione. *Bonet.* Med. Sept. Tom. 2. Lib. 5. pag. 194.

DIVISIO IV.

Ratione temporis quo febris perdurat, continuat, remittit, intermittit.

Continet quatuor Claſſes hæc Diviſio, quarum prima febres continuas non putridas habet. Sunt autem hæ:

1. Ἐφεμερὴ
2. Ἐφεμερὴ protracta.
3. Σύνοχος non putrida.

Claſſis altera continet febres putridas acutas, non remittentes. Sunt,

1. Σύνοχος putrida ὁμότονος, ſemper æqualiter decurrens.
2. - - - - - ἀναβατικὴ, ſeu ἐπακμαςικὴ, ſemper adſcendens.
3. - - - - - παρακμαςικὴ, ſemper deſcendens.

Claſſis tertia continet febres Συνεχέες, continuas remittentes; ut ſunt:

1. Καῦσος ſive febris Ardens.
2. Ημιτριταῖος ſemitertiana.

3. Τριταιοφυες, priori ſimilis, niſi quod paullo mitior.

Claſſis quarta intermittentes habet, quæ ſunt

1. Quotidiana, quo etiam *Hippocratis* diurnam & nocturnam referimus.

2. Tertiana ſimplex.

3. - - - - duplicata.

4. Quartana ſimplex.

5. - - - - - duplicata.

6. - - - - - triplicata.

7. Quintana, damnata *Hipp.* quod in ſolis tabeſcentibus eam obſervaſſet.

8. Sextana, quæ non *Hippocrati*, ſed aliis memoratur.

9. Septana, *Hippocrati* deſcripta.

10. Octana, *Hipp.* non deſcripta, exiſtens tamen. *Simon Schultzius* apud *Bonet.* Med. Sept. Tom. 2. Lib. 5. pag. 194. per ſex paroxyſmos; ego per quatuor graves inſultus, vidi.

11. Nonana, *Hippocrati* notata.

12. Menſtrua, compluribus feminis,

 circa

circa Catamenia; viris, ante Hæmorrhöidas; imo, notante *Sanctorio*, etiam citra Hæmorrhöidas, familiaris.

13. Trimeſtris obſervata quibusdam. *Ballonius* Lib. 1. Conſult. Med. N°. 48. de ſe ipſo ſcribit, quod quovis tertio menſe, circa magnas anni temporum mutationes Ephemeram pateretur, cum totius corporis gravitate, ſumma inappetentia, &c.

14. Annua, quibusdam ſolennis. *Ballonius* loco citato duo hujus exempla refert. Unicum ſimile in praxi obſervavi.

Ad horum porro intellectum Scholia quædam addenda ſunt.

Scholium 1.

Febres dictæ continuæ putridæ, ſive febres non remittentes, exquiſite ita dici nequeunt; cum omnes, ratione mutatæ athmoſphæræ, mutatæ diætæ aut medelæ, mutatorum animi affectuum, ipſiusque adventantis noctis, ſymptomate quopiam immi-

minuto, auctove, plus minus remittant, aut intendant. Unde licet dicantur æquali ſemper paſſu progredi, licetque etiam conſiderentur ut a principio ad ſtatum æquabiliter ſemper ſive augeſcere, ſive decreſcere; id ſane eo, quo nunc dictum eſt modo, intelligendum eſt. His itaque rite conſideratis, id conſtanter verum manet, quod æqualiter decurrant reſpectu συνεχέων, in quibus tanta adeſt vehementiæ tum remiſſio, tum exacerbatio, ut priores ab his, niſi continuæ non remittentes dicerentur, nulla ratione interſtingui potuiſſent.

Scholium 2.

Etenim proprie dicta febris Ardens, Καῦσος, alternis diebus notabiles exacerbationes, & remiſſiones, habet: ut ipſa vel ejusmodi Tertiana ſit, quæ alternis diebus ingruens, ante ſubſequentem Paroxyſmum non deſinat; vel ut componatur ex Febre continua cum Tertiana. Vid. Ill.

Præſ.

Præſ. Comm. in §. 714. Inſignem proinde a continua febre differentiam habet. Mutat tamen hunc ſuum Typum nonnunquam, idque in magnum ægri detrimentum: ſive quod Tertiana protracta, ſi ipſa per ſe Ardentem hanc conſtituat, ſuos ita contrahat paroxyſmos, ut demum exacerbatio incidat in diem parem; ſive quod Tertiana, una cum continua morbum componens, ſua tempora ſimiliter ſic antevertat, ut paribus diebus contingat exacerbatio. Cum nunc judicium morbi quarta exacerbatione fieri aſſolet, ideoque dies morbi ſeptimus verus ejus criticus eſt, fit jam explicitis de cauſis judicium die ſexto. Ergo Remiſſionis tempora, reparandis viribus deſtinata, breviora fuerunt, quam ut Natura certamini quarti paroxyſmi ſuſtinendo par eſſet. Unde conſtantiſſima eſt obſervatio infidi, ſexto die contingentis, judicii. Ita ut *Hippocrates* 25. judicia 6. die facta recenſens, 13. letalia numeret, & 11. validas recidivas; uni-

unicum vero bonum modo referat, quod utrum ad 6. an ad anteriorem, poſterioremve, pertineat, in ambiguo eſt. Saltem ſi *Virgo Lariſſæa* 6. die judicata eſt, idque perfecte, tribuendum id potiſſimum eſt Menſibus criticis, qui ipſi tunc primo prodiere, non modo illo ſexto die, ſed jam antea, vigente adhuc febre; & poſtea, criſi ſexto die jam prægreſſa.

Scholium 3.

Ab hac febre Ardente haud multum abludit ἡμιτριταῖη, *ſemitertiana* Latinis vocata: calorem intenſiorem, atque horroris abſentiam, diebus Ardentis febris imparibus, ſi exceperis.

Cum *Ill. Præſide* in Comm. ſuper Febr. Ard. Triplicem hemitritæam Medicis deſcribi agnoſcimus.

1mo Tertianam, quæ Paroxyſmos adeo protractos habet, ut vel nulla, vel parva admodum ejus intermiſſio obſervari detur.

Hæc

Hæc *Celſi* Hemitritæa vocatur. Vid. *Celſ.* Lib. 3. cap. 3. Sed hanc *Celſi* opinionem *Galenus*, *Agathinum* refutando, jam rejecerat; ut & deinceps *Robertus Conſtantinus*, vir ſumma eruditione, ſæculo 16. in *Gallia* clarus, Editionis *Celſi* pulcerrimæ editor, & mendarum in eo optimus caſtigator. Obtinuit tamen in ſcholis hæc *Celſi* opinio. Ipſa Ardens febris ideo ab his, qui eam a Tertiana producta oriri autumant, ad hanc *Celſi* Hemitritæam refertur; ut & illa continua remittens, quæ ex Tertianæ Duplicatæ productis admodum paroxyſmis, orta cenſetur.

2da Species ea *Galeni* eſt, quæ ex complicatione Quotidianæ fere continuæ, & Tertianæ intermittentis, componi creditur. Vid. *Gal.* de Morb. Temp. cap. 8. Legendus hic quoque *P. Foreſtus*, Lib. 5. obſ. 13. una cum ſcholio: ut etiam obſervationes omnes, a 14. ad 22.

3^tia^ Ea eſt, quæ ex combinatione

Fe-

Febris continuæ acutæ, & Tertianæ, conficitur.

Scholium 4.

Febres τριταιοφυές a *Galeno* ſeparantur a ſpecie mox expoſita: an vero in eo bene fecerit, mentemque *Hippocratis* rite aſſequutus ſit, liberum integrumque ſuis reliquit judicare Lectoribus. Nimirum recte! nam ſi textus *Hipp.* de utraque hac febre agentes Epid. 1. pag. 940 & 945. rite conferamus; *Erotianique*, ac *Foëſii* ſententiam, ſuper iisdem conſulamus, differentiam vix ullam detegimus, niſi forte ſecundum majus & minus. Ἐισὶ δὲ οἱ λεγόμενοι μικροὶ ἡμιτριταῖοι, ait *Erotianus*.

Scholium 5.

Semitertianæ hæ malignitate ita dicta ſæpe non carent. Plura Viſcera latenter inflammant, inque Gangrænam vertunt.

tunt. *Baglivus* & *Hoffmannus*, Meſenterium; *Sennertus*, pluresque alii caſuum Collectores, univerſa pene viſcera affecta meminerunt. Hujus etiam malignitatis *Hippocrates* meminit Coac. Prænot. n° 33. & 37. Imo Epid. Lib. 1. pag. 961. aſſerit: Ἐν δὲ τῷ ἡμιτριταίῳ καλομένῳ ξυμπίπτει καὶ ὀξέα νοσήματα γινέσθαι καί ἐστι τῶν λοιπῶν οὗτος θανατωδέστατος.

Porro qui ſuper hac febre egregii *Mortoni*, optimi *Torti*, in ſua Therapeutice ſpeciali, & eruditi *Huxhami* in ſuis annorum Conſtitutionibus, mentem bene aſſequutus eſt, letalitatem fere omnem præſcindit, ſi mature advocatus vim diei imparis Cortice Peruviano prudenter retuderit.

Scholium 6.

Junioribus Medicis ſequentia notanda ſunt, ut morborum nunc enarratorum plures, quodammodo ambiguos, vero ſuo nomine baptizent.

Fe-

Febris Ardens ab Hemitritæa, & Tritæophyia, internoſcitur ſuo intenſiore æſtu, omniumque intenſitate ſymptomatum. Febris Tertiana duplex ab Hemitritæa diſtinguitur quadam paſſim ἀπυρεξία, & ſemper quotidiano horrore: hemitritæa enim alterno modo die horrores habet. Febris quotidiana intermittens a Tertiana duplici interſtinguitur, primo quod admodum parum exhorreſcentiæ habeat, & ſibi quotidie ſimilis ſit: Tertiana enim rigorem, horrorem, frigus, intenſiora habet, quam Quotidiana. Secundo, quod Tertiana duplex ſuos habeat diſſimiles paroxyſmos; ita ut paroxyſmi dierum imparium inter ſeſe conveniant, conveniantque iterum ii parium dierum; neutri tamen cum alteris. Quartana triplex iterum a binis præcedentibus internoſcitur, quod Paroxyſmus diei primi, ſit ut diei quarti, ut diei ſeptimi, ut decimi; quod Paroxyſmus diei ſecundi ſit, ut diei quinti, octavi, undecimi;

quod Paroxyſmus diei tertii ſit, ut diei ſexti, noni, duodecimi &c. Ita quidem ut vel acceſſionis tempore, vel durationis, vel alio atque alio ſymptomate, ſingulorum quartorum dierum febris tum ſibi ſimilis ſit, tum a reliquorum dierum febribus quodammodo diſſimilis.

DIVISIO V.

Hæc quinta diviſio eas febres continet, quæ internarum partium aliquam inflammationem comitem habent.

Eſt itaque hujus Diviſionis Febris Anginoſa, Phrenitica, Peripneumonica, Mediaſtina, Pleuritica, Cardiaca, Paraphrenitica, Splenica, Gaſtrica, Hepatica, Pancreatica, Meſenterica, Enterica, Nephritica, Epiploïca, Peritonæalis, Hyſterica, Arthritica, &c. Aſt quædam hic cautela opus. Alio enim, quam hic, ſenſu Medicis nonnunquam memoratur febris v. g. Pleuritica vel Peripneumonica, vel

alia;

alia ; cujus explicatio ad Divis. 7. dabitur.

DIVISIO VI.

Diviſio hæc febres illas complectitur, quas Eruptio quæpiam in Cute comitatur.

Hinc febris vocatur Eryſipelatoſa, Scarlatina, Petechialis, Miliaris, Varioloſa, Morbilloſa, &c. Quare tot diverſis Paragraphis hanc ſextam diviſionem pertractare neceſſe erit.

§. 1.

De Eryſipelatoſa febre.

Eryſipelatoſa febris primo maculas rubras facit, quæ brevi in latas veſiculas elevantur. Febris quippe per unum, duos, pluresve dies, præſens, tandem terminatur maculis rubris, ſubito amplis, tum in omni quidem corporis parte, tum maxime in facie. Quandoque ab alterutra aure inchoant, doloremque ac ruborem in vici-

nia excitant, denſumque agmen minimarum puſtularum producunt, quæ aucto morbo in veſiculas attolluntur, ichore repletæ: ſerpit dein Eryſipelas, & reliquas occupat faciei partes; afficiens autem palpebras, eas ita tumefacit, ut oculi ægre aperiri queant: per ipſam capillatam capitis cutem ſæpe pergit novo impetu, interea dum priore in loco jam remittit.

Eryſipelas Phlegmonodes Antiquitas vocavit, quando in tumorem inflammatorium partes attolleret; Phlegmonen vero Eryſipelatoden, ſi cum inſigni cutis rubore ac calore tumorem vix haberet.

Caſus dantur ubi eruptione facta febris acuta manet, ac ſanguinem exhibet vere Pleuriticum. Imo introvertitur nonnunquam materies, Letalem Phrenitidem, alioſve ſumme periculoſos morbos, producens. Eo in caſu ſumma antiphlogiſtica cura opus. Contingitque non raro, ut ſicca, terrea, plumbea remedia, extrinſecus adhibita, bul-

bullulas criſpent indurentque; ita ut materies tranſpirare nequeuns, mora acris fiat, ſubjectasque partes carneas tum erodat, tum in Gangrenam vertat. Ubi ergo violentum adeo Eryſipelas eſt, ut malignitatis hujus metus adeſſe poſſit, ab his ſiccis eſt abſtinendum, & calida fomenta Lactis, Lactis ebutyrati, ſeri Lactis, cum floribus ſambuci cocti, diu noctuque adhibenda ſunt, interea dum Venæ ſectio, & reliqua cura antiphlogiſtica, exacte inſtituantur.

Eſt & Eryſipelatis ſpecies, *Sydenhamo* deſcripta Sect. 6. Cap. 6. quæ ſæpius retrocedit, antequam plane ceſſaverit morbus. Citra ullam notam cauſam ſubito introvertitur, ingentesque poſt ſe relinquit anxietates. Elapſis aliquot horis rediens Eryſipelas mox quamlibet anxietatem fugat; itumque ac reditum hunc eodem in morbo crebrius repetit. Eryſipelas etiam in hac ſpecie nonnunquam in veſiculas attollitur.

Sponte liquet, quid vocetur Eryſipe-

las bullatum. Tumores ingentes format ichore, aut ſero acri turgidos; quibus non crepantibus partes ſubjectæ fœde exulcerantur, eroduntur que. Hinc cutis tenſæ perſpirabilitas eſt promovenda, eaque non ſuccedente, punctura adjuvanda eſt.

§. 2.

De Febre Scarlatina.

Scarlatina febris a *Sydenhamo*, ſect. 6. c. 2. deſcribitur. Poſt febrim non vehementem „ Cutis univerſa maculis parvis, „ rubris, interſtinguitur, crebrioribus certe & multo latioribus, magisque rubentibus, at non perinde uniformibus, ac ſunt illæ, quæ morbillos conſtituant. Ad „ duos tresve dies perſiſtunt hæ maculæ, „ quibus demum evaneſcentibus, decedenteque ſubjecta Cuticula, reſtant furfuraceæ quædam ſquammulæ, adinſtar „ farinæ corpori inſperſæ, quæ ad ſecundam aut tertiam vicem ſe promunt, conduntque viciſſim.

Hanc

Hanc benignam febrem Scarlatinam *Sydenham* diluente ac modice refrigerante methodo, ſine moleſtia, aut periculo, tam facile curabat, ut nomine potius, quam re ipſa, morbum cenſeat appellandum.

Eodem modo Scarlatinam *Romæ* crebram *Proſper Martianus* ante 140. abhinc annos deſcripſit, quam *Roſſaliam* Romanum Vulgus adpellare dicit. Vidit certe eam æque benignam, quam *Sydenham*. Ait enim Comm. in Epid. *Hipp*. Lib. 2. Sect. 3. ℣. 20. „ At experientia docet nullum fe-
„ re ex Roſſalia interire, & niſi miraculo
„ quodam, & ob errata maxima, quæ aut
„ ægri committant, aut Medici; potiſſi-
„ mum vero ſanguinem mittentes.

Incautis, aut Inexpertis, hæc benigna ſcarlatina febris imponere poteſt, falſoque benigna Petechialis iisdem dici, quacum ſane multa ſimilia habet; differre tamen admodum binos hoſce inter ſeſe morbos, poſtea liquebit.

Jam ipſam hanc adeo benignam Scarlatinam Febrim, nunquam periculoſam, ſola præpoſtera agendi methodo letalem reddi, quis Mortalium crederet? Attamen vidit id, luxitque, *Sydenham.* „ Cum e
„ contrario, inquit, ſi plus negotii ægris
„ faceſſamus, vel lectulis continenter in-
„ carcerando, vel cardiacis, aliiſque re-
„ mediis ſupervacaneis, nimis docte, &,
„ ut vulgo dicitur, ſecundum artem, ſupra
„ modum ingeſtis, morbus ſtatim intendi-
„ tur, & æger non raro, nulla alia de
„ cauſa, quam nimia Medici diligentia, ad
„ plures migrat.

Porro ſi id in tam levi morbo fit, nonne veridicum fatebimur *Sydenhamum*, aſſeverantem, ut mox latius patebit, Malignitatis inventionem, ipſa pulveris Pyrii inventione letaliorem eſſe generi humano? ſi morbus, a quo naturaliter nemo mortalium unquam perit, Malignitatis obtentu letalis fiat, quid in Petechiis, in Variolis,

in

in Morbillis, per ſe paſſim periculoſis, eo non fiet obtentu?

Eſt tamen præter hanc *Sydenhami* Scarlatinam alia, quæ natura ſua etiam vere maligna dici queat, variis in Europæ plagis obſervata. Scribit *Chr. Joan. Langius* annis 1695. & 1697. Scarlatinam ſatis malignam in *Saxonia* ſe obſervaſſe. *Morton*, qui & cum *Sydenhamo*, & poſt eundum, in *Anglia* vixit, Tract. de Febr. cap. 5 putat Scarlatinam a Morbillis non differre, niſi æqualiore rubedine, cæterum eundem cum Morbillis morbum eſſe, ejusdemque ſæpe malignitatis, ut dein exemplis probat. Etiam eruditus *Nerucci*, Medicus *Florentinus*, in Diſcurſu ſuo *Italico* ſuper inoculatione Variolarum, malignæ admodum Scarlatinæ meminit, aliquot abhinc annis in *Hetruria* graſſatæ. Anno autem 1748. & 1749. peſſima Scarlatina, maxime maligna *Hagæ Batavor.* fuit, cum valida Angina inchoans, plurimoſque infantes, tum & bene

 mul-

multos juvenes, atque adultos occidens; imo fauces, carneſque buccarum, in ulcera maligna, oſſa maxillarum in cariem peſſimam convertens, ſimiliaque etiam producens in cruribus. Nonnunquam Parotis, non juvans, ſed indureſcens, aderat.

Tandem advertimus Scarlatinam, licet infantum duntaxat morbus ſoleat haberi, nihilominus etiam Adultos quandoque adfligere, imo dum valde Epidemica eſt, Adultos æque adoriri, quam infantes. Id in *Belgio* erat quotidianæ obſervationis. Idem innuens *Sydenham* „ Integras familias, ait, infantes vero præ cæteris, infeſtat." Hinc antea jam monui, prudentia opus eſſe inexpertioribus, ne pro benignioribus Petechiis eandem ſalutent. In Benigna *Sydenhami* ſpecie, cura *Sydenhami* omnem abſolvit paginam: in maligna Epidemica Cura antiphlogiſtica ab ipſo initio ſumma opus eſt.

§. 3.

§ 3.

De Febre Petechiali.

Petitchæ, Petechiæ, ex *Italico* idiomate, corrupta appellatione latina, Maculas peculiaris generis in putrida febre deſignant. Febris Petechialis ea olim dicebatur, quæ *Lenticularis* audiebat *Fracaſtorio*, & tempore P. *Foreſti* frequens hoc nomine occurrebat: unde etiam maculæ hæ ob rotunditatem germanice, ac belgice; *Pfefferkorn*, *Peperkorn*, vocabantur. Apud *Diemerbroeckium* frequens quoque ejus mentio eſt. Quippe tempore febris peſtilentialis petechiales febres potiſſimum obſervabantur, & ejusdem veluti ſpecies creditæ, vim hominum ingentem ſternebant. Obtinent autem tempore minime peſtilentiali in *Germania Auſtria* noſtra, *Hungaria*, ac Vicinæ Regiones, his infames ſunt. Nec datur annus, quin iisdem plurimi laborent, multique pereant. Noſtrates Medici eruptio-

ptionem Petechialem ſtatuunt Criticum Naturæ molimen eſſe, adeoque haud minus promovendam, quam eam Variolarum, Morbillorumque. Hanc futuram Criſin prævident a ſignis malignitatis in febribus; ad quæ conſpecta, mox calidam admodum Athmoſphæram ægris conciliant, calida Alexipharmaca & Bezoardica porrigunt, & intra Lecti cortinas, ſtragulaque, artificioſe ſepeliunt. Moris quondam erat, ut ad primam ſuſpicionem malignitatis *Fratres Miſericordiæ* advocarentur, qui apta ſecum involucra afferrent, loris adducenda fibuliſque; quibus profecto ita includerent ægros, ut nec movere ſe illi, nec aera externum ad ullam corporis poſſent admittere plagam. Obſolevit quidem mos ille, ſed citra illum nulla cura deeſt, ut immani calore ægri obruantur. Imo nec hic ſollicitudinis meta. Quia enim refrigerium, quod forte ceterorum initio morborum ægri capiunt, in cauſa eſſe poſſet, quo minus vene-

venenum a corde foras pelleretur, invaluit prudentiſſima, ut ajunt, conſuetudo, omnes ægrotantes, mox a principio quorumcumque morborum, calidiſſimo, nec renovato, aere includere; quo virulenta materies, ſi *forte* adeſſet, foras trudi poſſet. Puerperas etiam, quod Lochiorum impuritate ſæpe maligni quid contrahant, ad eandem Carnificinam Vulgus condemnat, condemnat & Medicus; congratulanturque ſibi invicem de adhibita prudentia, ſi cutis demum effloreſcat: citra hanc enim prudentiam actum de Puerpera fuiſſe. Eſtque perſuaſio de hac veluti Critica eruptione tam firma apud Medicos, ut, ægro in pejora labente, quiſcumque demum morbus illum teneat, clamor, & ejulatus, & ſuſpiria, undique exaudiantur, utinam efforeſcentias cerneremus! Et vulgus non Medicum, tam nobile, quam ignobile, omnem inde ſalutem unice expectat.

Hoc adeo verum, ut celebrioris cujusdam

dam Urbis Medici coram me teſtati fuerint, de præſtantia, ac veritate eorum, quæ *Rat. Med.* Tom. 1. circa debitum ac ſalutare ægrorum regimen, verbo exemploque docuiſſem, perſuaſiſſimos ſeſe, convictiſſimoſque, eſſe; apud ipſos vero ita comparatum eſſe, ut Doctrina hæc in actum duci nunquam poſſet. Male quippe cum Medicis agi, quorum ægri nec petechiis, nec miliaribus ſaltem, maculati, ad plures migrent: illos vero Medicos Nobilibus, Ignobilibuſque, impenſe laudari, qui ægros nunquam niſi variegata admodum cute morti tradant: quippe perſuaſis Medicos tunc ſaltem, quæ ſua eſſent, feciſſe; Naturam, quoad potuerint coëgiſſe; quod vero illa in certamine ſuccubuerit, id eorum culpæ non tribuendum. Adeoque cum boni Patrisfamilias eſſet fortunas tueri, uxoris amatæ, ac caræ prolis gerere curam, cumque id omne a Vulgi exiſtimatione penderet, Doctrinam meliorem ad-

admiraturos ſe quidem perpetuo fore, nunquam vero imitaturos. Rogati demum quid illi meliora edocti, pejora ſecuti, ſupremo demum Judici reſponſuri eſſent, oculos illi in terram defigere, humeros attollere, ſuſpirare, tacere, prætereaque nihil.

Hæc igitur cum ita ſe habeant, operæ pretium erit intueri primo quid Petechiæ ſint, quoque modo oriantur, ac pergant; & demum quid medice de iis & cogitandum ſit, & concludendum.

Febris continua putrida hominem invadit, ſæpe cum valido capitis dolore, dolore artuum veluti Rheumatico, anxietate præcordiorum, urina aliquando rubra, ſæpe vero ab ea ſanorum vix abludente, & pulſu non raro ſive ſuppreſſo, ſive debiliore. Nonnunquam die 4. 7. 9. 11. 14. criticis proinde diebus, punctula rubra adparent, aut cinerea, aut purpurea, aut livida, aut nigra: ſæpe vero indiſcriminatim

quo-

quovis morbi die, etiam minime critico, erumpunt. Purpurea, aut livida, aliquando prodeunt, bona ſane fortuna in rubra ſenſim abeuntia; alias etiam rubra in ortu, in purpurea ac livida ſenſim mutantur. Contingit quoque ut eant redeantque pluries; contingit ut juſto maturius evanida, non redeant tamen. Grandeſcunt nonnullis maculæ, plagas imo formant oblongas, quæ, quod ſimiles Virga cæſis contingant, vibices adpellantur. Superveniunt etiam aliis Exanthematibus febrilibus, viciſſimque & hæc illis internaſcuntur. Miliaribus enim, aut Variolis, aut Morbillis, aut Scarlatinis, Petechiæ ſuperveniunt; & vice verſa Variolæ, Morbilli, Miliares, ad Petechias accedunt, vix elevantes ſe, mortemque denuntiantes propinquam. Peſſimis in rebus verſatur æger, cui maculæ ſub cute profundius hærent; natura viribus eaſdem foras pellendi deficiente. Loca quæ occupant, ſunt collum, pectus, rarius

fa-

facies, venter, dorſum, latera, imo extremi omnes in nonnullis artus. Dum plures invadunt, occidunt multos; ſive ſua vi propria tempore in acutis conſueto, ſive lentiorem ſphacelum, aut chronicos morbos demum letales inducendo.

Nec ſola Macularum ſedes cuticula eſt. *Pontius*, *Fernelius*, *Morellus*, ſedem quoque in adipe & carnibus, imo in ipſo detexere perioſteo. Hujus obſervati adeo certus erat *Diemerbroeckius* ut, negantem id Chirurgum, ipſa Anatomica demonſtratione iterata in Cadaveribus eorum, quos Petechiæ ſuſtulerant, convicerit Petechias a Perioſteo lata baſi ortas ſenſim extenuari, & apice demum, pyramidali proinde figura, in cute terminari. Vid. *Diemerbr.* Tract. de Peſt. *Noviomag.* Lib. 4. Hiſt. 32. & latius Lib. 1. cap. 14.

Ratione harum macularum pluribus Autoribus *Purpura* morbus audit. Verum cum videam Purpuræ nomen a Clariſſ. *Hofmanno*

omnibusque *Germanis* eruptioni Miliari nunc unice ſacrari, nolui cum Antiquioribus Petechias hoc nomine adpellare, ne confuſio in Arte fiat. Sufficiat monuiſſe Purpuram olim morbum Lenticularem, ſive Petechialem vocatum fuiſſe; ne putent Tyrones Vetuſtos Miliaria deſcripſiſſe, qui tamen de ſolis egere petechiis.

Petechiæ ita deſcriptæ, ſintne naturæ, an Artis, opus? Naturæ nimirum, criſin morbi molientis; an vero Artis, naturam præpoſtere ſubvertentis?

Reſpondeo Criticas Petechias dari, teſtantibus Autoribus graviſſimis, *Fracaſtorio*, *Foreſto*, *Diemerbroeckio*, *Sydenhamo*, aliiſque pene innumeris. Verum enim vero ejuſmodi obſervari duntaxat, adventante, aut vigente, febre peſtilentiali; aliis vero temporibus Petechias haſce criticas eſſe longe rariores, ex iisdem Autoribus concludere datur. Haud tamen id ita intellectum velim ac ſi tempore Peſtilentiali

Na-

Natura ſemper criſin Petechialem immutabili lege moliretur, ſed potius eo adacta, & coacta, methodo calida, ac ſudatoria, ad Peſtem curandam obſervari ſolita. Ita quidem, ut ſi Methodus Antiphlogiſtica *Botalli*, *Sydenhami*, Paucorumque aliorum, ad Peſtim curandam, religioſe, & citra ullam conſuetæ in Peſte methodi admiſtionem, adhiberetur, Criſis Petechialis raro, opinor, contingeret.

Si hæc ita ſe habeant, quid jam de Petechiis, tempore minime peſtifero, *adeo creberrimis* cenſeam, aut potius cenſere debeam, ſponte liquet. Naturæ opus ſane non eſt. Quid ergo eſt? Somniatæ Malignitatis effectus. Adplicemus igitur *Germaniæ*, quæ incomparabilis *Sydenham* ſuo tempore *Angliæ* adplicuit ſub finem *Scedulæ Monitoriæ* „ Cujus de Malignitate, „ (ſive Notionem, ſive verbum dixeris,) „ opinionis inventio humano generi longe „ ipſa Pyrii pulveris inventione letalior

 „ fuit.

„ fuit. Cum enim eæ febres præſertim
„ Malignæ dicantur, in quibus intenſioris
„ præ cæteris inflammationis gradus con-
„ ſpicitur, hinc Medici ſe ad uſum Car-
„ diacorum, & Alexipharmacorum, ne-
„ ſcio quorum, contulerunt; quo ſcilicet
„ per Cutis poros expellant, quod ſom-
„ niant, venenum, (hoc enim eſt dicen-
„ dum, niſi malint verbis ludere, quam
„ illud, quod poteſt intelligi, ſerio propo-
„ nere,) ex quo factum eſt ut Regimen
„ calidiſſimum, Methodumque huic pa-
„ rem, iis morbis adoptaverint, quæ fri-
„ gidiſſima tantum remedia, tum regimen,
„ præ cæteris ſibi poſtulabant.

„ Quod quidem ſatis arguitur, tum in
„ Variolarum, qui ex calidiſſimis in Re-
„ rum natura affectibus eſt, tum in fe-
„ brium aliarum curatione.

„ *In quem* errorem forte inciderunt ex
„ conſpectu *Petechiarum*, Macularum pur-
„ purearum, & cæterorum id genus Phæ-

„ no-

„ nomenon. Quæ tamen omnia in ple-
„ risque ſubjectis inflammationi, ægri ſan-
„ guine jam diu plus ſatis a febre accen-
„ ſo, ſuperinductæ, omnino debentur:
„ utpote quæ raro ſponte ſua efflo-
„ reſcunt, præterquam ſub adventu Pe-
„ ſtis ipſius, atque in initio invaſionis iſta-
„ rum variolarum confluentium, quæ ſum-
„ mæ inflammationis participes ſunt.

Atque hucusque *Sydenhamus*. Sed calidioris Regiminis Patroni jactabunt mihi ſuas, quas perficiunt curas, integrasque Curatorum ſeries: id quod nullatenus contingeret, ſi ipſorum Methodus jure carperetur.

Quod in dias luminis auras plures ſane, ipſis curantibus, redeant, facilis dabo. Sed ohe! vellentne igitur Methodum tunc tantummodo condemnandam fore, quando occiderit Univerſos? Utique ipſis autoribus Bellum atrox tuta foret vitæ conſervandæ methodus, quod illæſi plurimi, truncati non

pauci, ex eo ſuperſtites redeant, vivantque annoſi: ſed iterum reſpondeat hic potius *Sydenhamus*: „ Quod ſi quis hic regerat: An non igitur de facto experimur hanc febrim Methodo, huic, quam tradis, prorſum contraria, perſæpe fugari? " . . . . . Reſpondet ille „ In illa, de qua nunc agimus febre, ſi comperiar ægrum, quo magis calefit, eo magis non tantum Phreneſi, Maculis purpureis, *Petechiis*, &c. obnoxium eſſe, ſed & febrim inſuper ſymptomatis omnium generum irregularibus, & anomalis, exinde ſtipari: e contrario vero ſi alium ægrum ea, quam jam proponimus Methodo, tractatum, ab his ſymptomatis prorſum liberum obſervaverim, Ratio dictat poſteriorem hanc Praxeos modum longe alteri præſtare: tametſi uterque æger, ita diverſimode curati, ad ſanitatem revertantur. Quod ſi plures hac via, quam alia iſta, mortem

„ tem effugiant, eo facilius ſolvitur con-
„ troverſiæ nodus."

Multa de Petechiis dicenda ſuperſunt; maxime de iisdem tum præveniendis, antequam fiant; tum, cum adſint, curandis. Verum cum hæc quoque ad Miliarem eruptionem pertineant, ipſaque Miliarium Hiſtoria Eam Petechiarum elucidet, atque explanet, una fidelia hunc utrumque parietem dealbabo. Sit itaque

§. 4.

De Febre Miliari.

Eſt febris continua putrida, cum anxietate præcordiorum, laſſitudine, debilitate, non raro cum Catarrho quodam juncta, cum Urina & pulſu ſæpe non multum a conditione ſana abludentibus, nonnunquam cum Rheumatico artuum dolore, vel & dolore faucium. Cujus febris die 4. 7. 9. 11. 14. imo paſſim die quocumque non critico, poſt perceptum non raro vappeſ-

centis veluti aceti vaporis fœtorem, oriuntur ſtigmata rubra, ſeu maculæ potius, quæ mox in perfecta Hemiſphæria pellucida elevantur, colore albæ aut rubræ; quarum hæ minis periculoſæ illis habentur. Mole minuuntur ad diem ſuæ eruptionis 4. 5. 6. 7., exſiccantur, & in ſquammas ut plurimum fatiſcunt. Debiles admodum ſunt ægri, & ad minimam auram frigidam perceptam pernicioſe habent. Imo plures, dum ad neceſſaria erigere corpus geſtiunt, animo linquuntur. Quando Epidemia maligna adeſt, junguntur ipſi Petechiæ, dolores lateris, aliave peſſima ſymptomata; eoque ipſo tempore epidemico tam multos occidit, ut exemplis conſtiterit vix Centeſimum ſervari; utque illis, quos mors non abripuerit, dira ſymptomata in Pectore, Ventre, Encephalo, Oculis, Oſſibus, & Juncturis, oriantur, quæ ſive diuturnos, perenneſve, morbos, ſive mutilationes, generent. Obſervatumque fuit eosdem homi-

nes

nes eodem hoc morbo pluries in vita aliquando affligi ; imo eosdem homines, in eadem Epidemia, præſertimque Medicos his ægris inſervientes, eundem hunc morbum bis pati.

De Morbi antiquitate diſputatur : aliis ad *Hippocratis* notitiem eundem referentibus ; aliis vero ejus Epocham ad medium elapſum ſæculum XVII. figentibus.

Antiquitatem *Hippocraticam* redolere morbum, Priores ſequentibus adſtruunt argumentis.

1. Epid. 2. ſect. 3. pag. apud *Foës.* 1020. ait *Hipp.* „ In febribus autem æſti-
„ vis circa 7. 8. 9. diem Aſpredines quæ-
„ dam Miliares, κεγχρώδεα, enaſce-
„ bantur, culicum morſibus fere ſimiles,
„ quæ tamen non admodum pruriebant,
„ in ſumma cute ſubnaſcebantur, & ad ju-
„ dicationem uſque perdurabant, ac ne
„ eæ quidem Maſculorum ulli erumpe-
„ bant : Mulier vero, cui talia fierent,
„ nulla mortua eſt.

2. Coac. præn. n° 243. „ Quibus
„ ſalſa ſputa cum tuſſi ſubſiſtunt, iis cor-
„ pus velut effloreſcentibus puſtulis rubeſ-
„ cit, ante obitum vero exaſperatur.

3. Coac. n° 443. „ Puſtularum eru-
„ ptiones, veluti ſumma cute leniter la-
„ cerata, aut vellicata, totius habitus
„ Phthiſin denuntiant.

4. *Hipp.* ibidem : „ Quibus in febre
„ continua puſtulæ toto in corpore exci-
„ tantur, letale ; niſi ſuperveniat Apo-
„ ſtema : atque his circa aures maxime
„ fieri conſuevit.

5. Epid. 1. ægr. 2. pag. 969. 970.
„ Sileno, octavo ſudor frigidus per omnia
„ membra diffuſus eſt, cum puſtulis ru-
„ bentibus, rotundis, parvis, varis non
„ abſimilibus, *οἷον ἴονθοι*, quæ perma-
„ nebant, neque abſceſſum faciebant ....
„ undecimo obiit.

Vari, *ἴονθοι*, *Galeno*, *Aetio*, *Foëſio*, *Goræo*, ſunt tumores parvi & duri, craſſo ſuc-

ſucco prognati, nullius ſeroſæ tenuitatis participes; ideoque, cum non pruriant, ad ſcalpendum haud invitantes.

An nunc ulla horum in *Sileno* Varorum cum Miliaribus ſimilitudo? Crediderim ſane haud majorem, quam cum Variolis; quas magnus alioqui *Duretus Sileno* adfuiſſe in Coacis p. 369. ſcribit: id quod etiam contra optimum *Werlhoſium* Clariſſ. *Vratislavienſis* Medicus *Hahn* ſtatuere conatus eſt.

Proſper Martianus negat Variolas ullis *Hipp.* textibus innui; id quod ſuo jam tempore quibusdam viſum erat; ſed ſimul ſtatuit contra alios non ſemper planas petechias ab *Hippocrate* indicari. Et ſane fatendum eſt de maculis nullo modo extantibus, textus hos omnes intelligi non poſſe. Sed ideone ſunt papulæ Miliares? *Proſper Martianus* miliares minime cognoviſſe videtur, cum alioqui, dubius hic fluctuans, conjecturando ſaltem, ut Miliares cognoſcentes faciunt, harum meminiſſet.

Hol-

Hollerius ad Text. Coac. 243. Scabiei cujusdam ſuſpicionem format, pag. 1109. comm. in Coac. Idemque illuſtris *Hippocratis* Commentator ad Textum Phlyctenas intelligendas eſſe credit, vel Petechialem Purpuram, cujus letalitatem auferret ſuppurans Parotis.

Jacotius hunc ipſum textum de quibusdam quidem puſtulis intelligit, minime vero de Miliaribus; nullam enim harum aut conjecturam injicit, vel mentionem: imo potius contrarium quid fuiſſe cenſuit, cum hæ puſtulæ letum inferrent, niſi Natura, Parotide ſuppurante, ſe liberaret. Alias vel cum *Galeno*, & *Hollerio*, Phlyctenas intelligit, quæ unica duntaxat corporis in parte prodire conſueverunt, vel cum *Celſo* aliud quidpiam genus exulcerantium puſtularum. Adde quod plures horum autorum ipſi dubitarint an ἐξανθηματῶν vox ſæpe non deſignaret quasdam tantum maculas.

Pro-

Proſper Alpinus, qui ante 160. abhinc annos ſuum immortale de *præſagiendo* opus edidit, hos laudatos *Hipp.* textus crebro tangens, vel iisdem Petechias modo deſignari credidit, vel aliquod ſuppurantium genus puſtularum.

Ballonius, eximius ille *Hippocraticus* Medicus, qui 200. abhinc annis, florere incipiens, integro fere dimidio ſæculo claruit, Medicinamque tam egregie excoluit, ornavit, locupletavitque, omnes Cutaneos morbos, Antiquis deſcriptos, ſive febris expertes eſſent, ſive eandem comitem haberent, curatiſſime rimatus eſt. Meretur legi Lib. 2. Cons. Med. Hiſt. 5. Longe autem lateque ſuper cunctis his differens, Miliarium noſtrorum exiſtentiam prorſum ignoraſſe videtur, nomine quanvis κεγχρωδέων, ut *Hippocrates*, uſus: idque duntaxat, ut efflorescentias non eminentes, ſed parvas atque rotundulas, easdemque planas, deſignaret. Miliaris puſtulæ meminit quidem, ſed ſine morbo. *Lu-*

Ludovicus Mercatus alia ratione antiquos non intellexit, quam recenſiti Commentatores; id quod ex ejusdem magno *De febribus* opere conſpicuum eſt.

Annis abhinc 150. Miliarium noſtrorum nulla apud *Germanos* notitia fuit, ita ut eorum nemo hanc eruptionem *Hippocraticis* viderit in textibus. Utique neceſſario ejusdem meminiſſe *Sennertus* debuiſſet, dum febres petechiales, febrimque *Hungaricam* dictam, tam curate examinaret, efflorescentiarumque naturas rimaretur.

Clariſſ. Vir. *Paulus de Sorbait*, digniſſimus meus in hac Cathedra Anteceſſor, in vaſto ſuo Praxeos opere in Fol. Miliaris eruptionis ne meminit quidem; ut certe ante 90. annos hic morbus *Auſtriacos* penitus latuerit.

Epocham ejus Cl. *Hofmannus* nobis determinare conatus eſt Tom. 4. Med. Rat. Syſt. part. 5. cap. 3. quam quintam partem anno 1739. ut videtur, edidit. Epocham

cham hanc figit ad introductum in *Germaniam* uſum potuum *Aſiaticorum*, adeoque ad ſua ipſius tempora. Imo abuſui horum potuum, ut cauſæ, morbum adſcripſit.

Cum tanti nominis veneratione dubitare mihi de hac origine liceat: nam nec *Aſiaticorum* hoc potu tota die utentium morbus eſt; nec etiam eſt morbus *Batavorum*, apud quos longe antea hic invaluerat abuſus.

At hic forte oggeret mihi quisquam *Ill. L. B. van Swieten*, in Aphthas Commentariis id inſinuari, quod apud *Batavos* Aphthæ idem ſint, quod apud *Germanos* Miliares; adeoque poſſe illas eandem habuiſſe cum illis originem.

Reſpondeo Ill. Virum id ſententiæ loco non pronuntiaſſe, ſed propoſuiſſe meri inſtar problematis; ita ut mox ſubjunxerit: „ Omnia tamen hæc dubii tantum inſtar „ propono: ut illi, quibus & Aphthas, & „ Miliaria Exanthemata, frequenter vide- „ re contigit, judicent, in quantum con-

„ ve-

„ veniant binæ illæ ſeparationes morboſæ
„ materiæ, ad diverſa corporis loca depo-
„ ſitæ. Diſſimulandum enim non eſt alia
„ quædam ſymptomata præcedere, & co-
„ mitari Miliarium eruptionem, quæ in
„ Aphthis non obſervantur.

Quod ergo ab Ill. Commentatore problematice tantum propoſitum fuit, id minime infirmare ea poteſt, quæ mox adverſus *Hofmanni* ſententiam adtulerim. Relinquam interea ad tempus hoc ipſum Problema, eodem poſtmodum ad majora probanda uſurus.

Sed quid ſi Cl. *Hofmannus* hanc ſuam de potibus *Aſiaticis*, ut Miliarium cauſa, opinionem, ipſe infirmaverit? Id autem eſt evidentiſſimum. Ubi enim Tom. 4. part. 1. quam anno 1729. edidit, de Febre purpurata, id eſt de Miliaribus, ab abuſo hoc oriundis, diſſeruerat; ubi ad Medicos *Francofurtenſes ad Moenam* idem ſcripſerat; ubi denique Tom. 4. part. 5. de Purpura agens,

cau-

cauſam ſtabiliverat eandem; cogitur tamen ultimo in opere fateri, longe antequam ille abuſus *Germanos* invaſerat, Miliarem febrim immaniter in *Lipſienſes* ſæviiſſe, eandemque ob cauſam *Lipſienſem morbum*, ſeu *febrim*, dictam fuiſſe. Quæ magni Viri Confeſſio nos adigit, ut aliam longe morbi cauſam, aliam omnino ejusdem Epocham, inquiramus.

Cl. Welſchius, & *Chriſt. Langius*, morbum natum ſtatuunt anno 1652. idque *Lipſiæ.* Clariſſ. *Trumphius* in peculiari de Miliaribus Diſſertatione innuit *Polonos* morbum in *Lipſiam* intuliſſe, hocque iterum *Ruſſorum* commercio affectos fuiſſe eodem. Sed cum de his ultimis ſuſpicionibus nihil certi habetur, plerique omnes ſcriptores Epocham ad annum 1652. *Lipſiæ* ponunt, unde dein ſenſim *Germaniam* totam, *Hungariam*, *Styriam*, aliasque invaſit Regiones.

Dubitare tamen licebit an *Gallia* prior non viderit *Saxonia* morbum? *Riverius* Lib. 17. cap. 1. agnoſcit triplex genus efflore-

ſcentiarum in febribus malignis, quas omnes ad Peſtilentiales referendas cenſet. 1mo. Petechias, Vibicesque. 2do. Puſtulas parvas extantes, & ſuppurantes. 3^tio. Parvas puſtulas granis Milii ſimillimas, albas & rubras, interdum & flavas, lividas, nigrasve; quæ ſimpliciter exſiccarentur. Porro autor hic ſcripſit illum 17. ſuum Librum brevi poſt Cometam anni 1618. a quo peſtilentialem præſentem, de quo ſcribit, morbum, cruentaque bella, deduxit. Ergo videntur Miliares ſaltem 30. annis, antequam *Lipſiæ* comparuerunt, *Gallis* innotuiſſe.

Quidquid vero de hiſce ſit, conſtanter id verum manet, quod in *Germania*, & potiore *Europæ* parte, morbus, poſt illam *Lipſienſem* originem, ſenſim modo innotuerit, & veluti per gradus variis obſervatus, animadverſusque, Medicis fuerit. Quod enim principio monui, repeto: Purpuram quidem anteriore tempore a multis deſcribi, ſed Petechialem, minime Miliarem: poſthac

hac vero Miliaribus undique probe notis Purpuræ nomen & inditum fuiſſe, & perpetuo manſiſſe.

Longe poſt *Welschii* Diſſertationem *Poſonienſis* Medicus *Reyger* primas Miliares *Poſonii* vidit, quo quidem anno notatum non invenio, ſed cum *Bonetus* ejus Diſſertationem in Med. Sept. Tom. 2. Lib. 5. pag. 206. & ſeqq. habet, quod egregium opus anno 1686. editum fuit, videmus morbum hunc jam ultra 80. ab hinc annos *Hungaris* innotuiſſe. Notavit eruditus vir dum Miliares puſtulas primas videbat, ſe ab adſtantibus inaudiiſſe, quod unus alterve iisdem jam affectus ibidem fuiſſet.

Eruditus *Grunwald* Diſſ. *de Nova febre dicta Miliari*, cenſet eam anno 1666. in *Bavaria* primum adparuiſſe; *Penninis* vero *Bavariæ Alpibus* anno demum 1733. & 1734.

Regnum *Scotiæ* morbum ſat mature cognoviſſe videtur. *Robertus Sibbald*, in ſua *Scotia illuſtrata*, edita *Edimb.* anno 1684.

 de-

deſcribit inter *Scoticos* morbos ſpeciem Scarlatinæ, quæ Purpuram noſtram ad unguem referre videtur.

Anglia circa idem tempus morbum obſervaſſe videtur. *Sydenham* in fine operum ſuorum, nempe in *Scedula Monitoria* de novo febris 1685. ingreſſu, cepit primum Miliarium meminiſſe, quæ in illa febre nova intempeſtivo Cardiacorum uſu extorquerentur: alibi hac occaſione non niſi de Petechiis locutus. Sed Doctus *David Hamilton*, *Hofmanno* laudatus, exeunte proxime elapſo ſæculo, ineunteque præſenti, Miliares *Anglis* familiares fuiſſe, peculiari Diſſertatione evicit.

Itali morbum dudum ignoraſſe videntur. *Ramazzinus*, qui ad annum 1714. ſcriptis circa Epidemica clarus, vixit; optimus *Tortus*, qui in Epidemicis deſcribundis ſolertiſſimus, usque ad 1741. vitam duxit, nullam noſtræ Purpuræ fecere mentionem. Jam vero & nota ibidem eſt.

At-

Atque hæc de Hiſtoria Morbi ſuffecerint. Quæſtio nunc gravis examinanda eſt, utrum nimirum numerandus inter Morbos illos ſit, qui ad Cutim materiem morboſam critice determinent, determinandoque corpus ſanitati reddant; an vero tota hæc puſtularum Geneſis mere ſit Symptomatica?

Delicatior, ac ſane ponderoſior quæſtio, eos conſulere jubet, qui ex profeſſo, quod ajunt, de hac materie ſcripſerint; inque iisdem id potius, quod experiundo, quam quod ratiocinando protulerint, examinare.

Egregius *Hoffmannus* experimento *Lipſienſi* coactus alias hujus morbi cauſas admittere, quam *Aſiaticorum* potuum abuſum, hanc demum *Lipſienſibus* cauſam adfuiſſe, præter alias, invenit „ Peſſima, ait, con-
„ ſuetudine, receptum tunc erat, ut Puer-
„ peras non ſolum arctius Lecto adſtrin-
„ gerent, ſed etiam conclavibus calidis

„ macerarent ; primisque puerperii die-
„ bus juſcula, & potum, non niſi fervi-
„ da, iis exhiberent. Neque tamen al-
„ vum per multos dies adſtrictam, cly-
„ ſtere vel laxante ſolvere, neque etiam
„ Lochiis ſubſiſtentibus ſanguinem evoca-
„ re auderent. . . . . . Id quod experien-
„ tia etiam poſtmodum luculenter confir-
„ mavit. Poſteaquam enim Nocumenta de-
„ dere Documenta, & abrogato æſtuo-
„ ſo Puerperarum regimine, laxantia,
„ & V. S. admittunt, *longe minor ibi eſt*
„ *hujus Exanthematis proventus, minus ejus*
„ *periculum, minorque inter puerperas ſtrages.*
In Vol. 2. act. ph. Med. N. C. Obſ. 146. doctiſſimus *Fuchſius* Medicus *Gothenſis*, longam habet de Purpura miliari Diſſertationem, integra quæ legi meretur. Juvabit meminiſſe exordii. „ Communis, in-
„ quit, & multorum Medicorum Senten-
„ tia, & Obſtetricum opinio, quod ſin-
„ gulæ Puerperæ Purpuram perpeti, ne-

„ ſcio

„ ſcio quo fato ac lege, quaſi deſtinatæ „ ſint, per aliquot annos in tota fere *Thu-* „ *ringia* hactenus invaleſcere cœpit. Hinc „ mox poſt partum, ad hanc ex voto ex- „ pellendam, cor ab illa præſervandum, „ atque debilitatam puerperam, & in par- „ tu viribus exhauſtam, refocillandam, „ partim Bezoardicis, Cardiacis, Sudori- „ feris pellentibus, partim Analepticis, „ Diæteticis, Aromaticis, a Vinoſis, puer- „ peram quaſi obruere, & tegumentis ca- „ lidis quaſi ſuffocare, ſolent. Huic quo- „ que opinioni malam illam Vetularum „ conſuetudinem, qua omnibus Puerpe- „ ris, ſi puerperium felicem ad finem per- „ ducere velint, bis aut ter, per aliquot „ horas, largiſſime ſudare, lege quaſi qua- „ dam ſancitum eſt, ſuum debere originem „ credo. Quo quidem obtinetur, ut hoc- „ ce regimine *in puerperis robuſtis*, *non* „ *adeo ſenſibilibus*, & concurrente aliquali „ humorum Dyſcraſia, aut Cacochymia,

„ hinc inde puſtulæ, purpuræ ſimiles, in-
„ terdum cum Euphoria expellantur, &
„ concomitante de reliquo legitimo Re-
„ gimine ac Diæta, bene cedant: tantum
„ vero abeſt, ut ſingulæ hoc impune,
„ & cum eodem ſalutari utantur effectu,
„ & eventu, *ut potius ſenſibiliores, commo-*
„ *tionibus & orgaſmo ſanguinis obnoxiæ, gra-*
„ *viora inde percipiant ſymptomata.*

Pergit deinde Autor Lochiorum ſuppreſſiones, uteri inflammationes, ſuppurationesque, & Gangrænam, hinc ortas deſcribere; idque eo magis, quod in tam calido Regimine impoſſibile ſit Puerperam ita ab omni aeris afflatu præſervare, ut idem quandam corporis partem perſæpe non afficiat. Subjungit tunc exempla plura calamitoſa hujus deteſtandæ praxeos.

Exp. *Trumphius* in ſuis Obſ. de Purpura anni 1737. & 1738. *Goslariæ*, ejusque in confiniis graſſata, §. 14. „ Ratione
„ aeris externi, inquit, ad Calorem in pri-
„ mis

„ mis reſpiciendum erat, qui, quo magis
„ immoderatus fuit, eo magis quoque no-
„ cuit. Certum enim eſt ſudorem nimium,
„ ut plurimum, in Exanthematicis febri-
„ bus perniciosſum eſſe, caloremque ex-
„ ternum anxietates nimias excitare; con-
„ firmantibus id etiam noſtris ægris: ut-
„ pote in quibus ſub his circumſtantiis,
„ quidem ex voto, uti adſtantes reputa-
„ bant, minime tamen cum Euphoria,
„ Purpura efflorefcebat: manifeſto docu-
„ mento, quod regimen nimis calidum
„ plus obſit, quam proſit. Interim ta-
„ men in hunc usque diem quibusdam ad-
„ huc in more poſitum eſt, ut vel ſub me-
„ tu, vel actuali Eruptione Purpuræ,
„ Hypocauſta vehementer calefaciant, eum
„ in finem, ut hac ratione, & ſubjunctis
„ inſimul Bezoardicis calidis, facilius ex-
„ pellatur miaſma peregrinum & noxium.
„ *Robuſtiorum aliqui citra noxam quidem ſu-*
„ *ſtinuere tale Regimen, maxima autem pars*

 „ *al*

„ *aliorum, eidem expoſitorum, fatis ceſſit.*
„ Nec tamen propterea mos hic penitus
„ abrogari potuit; nimis enim alte inſi-
„ det hominum animis opinio a Majori-
„ bus, (non quidem ſeculi prioris) hauſta,
„ tegi nempe debere corpus undiquaque,
„ quo malignitas eliciatur . . . Certum
„ igitur manet quod temperatus aer pur-
„ pura laborantibus optime conveniat.

Aſt vero, mihi objiciet forte quisquam hoc: laudati textus dicunt quidem Regimine calido Purpuram & pejorem reddi, & frequentiorem, ſed Purpuram naturaliter ortam non negant Criticam eſſe; adeoque ad propoſitam Quæſtionem nihil hucusque reſponſum eſt. Et quod plus eſt, eadem illa Diſſertatione ultimo laudata *Trumphius* diſertis verbis hanc notabilem ſententiam ſubjunxit: „ Exanthemata in
„ nonnullis proruperunt ſine regimine ca-
„ lido, aut adhibitis ullis remediis. Ex
„ quo palam fit non excitatam fuiſſe
„ cali-

„ calidioribus remediis Purpuram, ſed ma-
„ teriem illius antea jam maſſa ſanguinea
„ latitaſſe.

Appoſite ſane ille, & ad rem: ſed advertat modo id mihi in præſentiarum ſufficere, ut demonſtrem Miliaria Exanthemata & frequentiora, & pejora, communi tum Medentium, tum vulgi, methodo, reddi; id vero quod in quæſtione necdum ſolutum fuerit, id aliis me poſtmodum ſoluturum argumentis.

Ut igitur adhuc pauxillulum dictis immorer, Miliares puſtulæ regimine deſcripto longe plures occiderunt, quam quæ dicuntur aliunde ortæ: deinde, fatentibus id laudatis autoribus, prodiere hoc regimine, *ubi alias non prodiiſſent.*

Igitur ex conceſſis, datur ars fatalis peſtiferum hunc morbum generandi, iis in corporibus, in quibus produci nullatenus debuiſſent, adeoque in quibus ſine hac arte nequaquam prodiiſſent. Provoco ad ipſa citatorum Autorum verba. Hor-

Horrenda utique res eſt! eam tamen non miramur conſiderantes quomodo ex *Statice Vegetabilium & Animalium* Reverendi *Hales*, & ex Eruditi *Keilii Medicina Statica Britannica*, conſtet evidentiſſime, Athmoſphæram exhalationibus Vegetabilium, Animaliumque repleri: deinde corpora humana imbibere tum humiditatem aeris, tum etiam detenta in aere effluvia. Hominem nunc conſideremus putrida vomentem, putrida ſudantem, mingentem, alvoque egerentem: clauſo interim conclavi, minimeque mutata athmoſphæra. Nonne *Keilius* demonſtravit juvenem ſanum, ſed jejunio ac labore confectum, ſpatio unius noctis 18. uncias poris imbibiſſe ſuis? Hydropicorum utique exempla nos docuere paucos intra dies ultra 100. Libras hominum imbibi poris. Quid jam cogitandum ubi bibula ægrorum vaſa de athmoſphæra putrida incredibilem copiam putidi, corrupti, alcalini volatilis, continuo

tinuo ad ſanguinem, ad Lympham, ad Spiritus, advehant, commiſceantque? Imo conſideremus ipſum duntaxat haud renovatum aera! Nonne *Sendivogii*, *Boerhavii*, *Graveſande*, *Muſſchenbroeckii*, nonne omnium Phyſicorum experimentis, evictum eſt, in aere non renovato perire pabulum vitæ, & in eodem animalia cito debilitari, morique? *Digitone ipſò cauſam tangimus ob quam innumeri ægri ab ipſò morbi principio inſignem illam debilitatem conquerantur, quæ Malignitati falſò adſcribitur?* Eſt, ſi velis, Malignitas, ſed talis, quam non morbus, non natura, ſed ars produxit; abſutura prorſus, ſi ars defuiſſet producendi.

Quam ſapiebant præ nobis Antiqui! Videte apud *Cælium Aurelianum* Methodicos calidis in morbis in id præcipue intentos, ut Cubiculum & amplum, & aëre bene perflatum, & ſubfrigidum eſſet. Quid de *Celſò* dicant Noſtri, Libr. 3. cap. 7. in Cura febris Ardentis monente. „ Etiam

„ am-

„ amplo Conclavi tenendus, quo multum
„ & purum aërem trahere poſſit, neque
„ multis veſtimentis ſtrangulandus, ſed
„ admodum levibus tantum velandus eſt.

Facile ergo comprehendimus Exanthemata Miliaria, quo tempore graſſabantur, & pejora fuiſſe, & multos, qui cæterum immunes fuiſſent, invaſiſſe. Comprehendimus etiam cur tunc contagione afficiantur Neceſſarii, Cuſtodes; cur quoque morbus fiat non raro ἐπιδημικότατος. Sed ultra pergendum eſt.

Vidit ſenex *Sydenhamus* Miliaria in *Anglia*, ut vidimus, ſub finem ſcedulæ monitoriæ. Si ipſum interrogem num ea Critica, ac ſalutaria, non exiſtimet? reſpondet ſolito ſuo candore: „ Licet Miliares eru-
„ ptiones ſponte ſua nonnunquam
„ ingruant, ſæpius tamen lecti calore,
„ & cardiacis, extorquentur... tandem
„ vero cum ex re male geſta ſpiritus in
„ Confuſionem omnimodam adigantur,
„ pul-

„ pulſus inordinatus cum ſubſultu mem-
„ brorum ſubingreditur, quam non ita diu
„ poſt mors excipit.

Vidit, deſcripſit, Miliaria, doctiſſimus *Porchon*, Tractatu de Purpura, Variolis, Morbillis, edito *Pariſ.* anno 1688. Rogatus num ea Critica, ſaltem nonnunquam, non cenſeat? negat omnino, & citra ullam exceptionem.

Propria mea obſervata recolligens, Miliaria in Noſocomio vidi, vidi in urbe. Dum ea in urbe vidi cum Magnifico Archiatro *Keſtler*, cum expertiſſimo Medico *Erndl*, cum erudito Medico *Guarin* juniore; dum in Noſocomio eadem caſu habui, ſemper vel ego ſolus, vel mecum clari, quos laudavi, Medici, ita hos ægros tractantes, ac ſi Miliaria nullam attentionem mererentur, nihilque ad Criſin referrent, ſemper citi, ſemper integri, extitimus morbi victores.

Contigerat anno 1756. ut Homo peri-

ripneumonicus ſexto morbi die infortunio quopiam incideret in Miliaria alba, cui mox rubra ſeſe interponerent. Prælegebam tunc Auditoribus hiſtoriam *Sydenhami* ſect. 3. cap. 3. qui deſcribens dictam ipſi Varioloſam febrim, arguensque Medicos qui Diaphoreſin exſuſcitando, & promovendo, hanc febrim curare anniſi, morbum non curarent, ſed malignas potius eruptiones in Cute producerent, demum ſubjungit: „ Stante hac conſtitutione acceſſebar ad Virum doctiſſimum, D. D.
„ *Morrice*, qui tunc temporis *Londini*,
„ jam *Pethworthiæ*, Medicinam cum lau-
„ de facit, hac febre cum effuſiſſimis ſu-
„ doribus, & frequentibus Petechiis labo-
„ rantem; conſentientibus aliquot aliis
„ Medicis, utrique noſtrum familiaribus,
„ Vena ſecta fuit, ſurrexit e lecto, ab-
„ ſterſo primum ſudore, Medicamentis, &
„ Diæta refrigerantibus, uſus eſt præſen-
„ tiſſimo cum levamine, multis malis,

„ ac

„ ac periculoſis ſymptomatis, mox dif-
„ flatis; & cum eidem Methodo inſiſte-
„ ret, *intra paucos dies ſanitati reſtitutus*
„ *eſt.*

Itaque imitatus *Sydenhamum,* hominem deterſis ſudoribus lecto per aliquot horas, ac deinde ſæpius, exemi, ſola diluentia & expectorantia ipſi præſcribens: unde effectum id, ut intra paucos dies Miliaria penitus evaneſcerent, & interturbata Peripneumoniæ Criſis feliciter & reſtitueretur, & perficeretur. Ne vero Auditores, patrio errore præoccupati, ſiniſtri quidpiam huic homini in poſterum vererentur, eundem, eorum in gratiam, diu ſanum vegetumque in Noſocomio alui.

Notandum porro erat hominem hunc ex malo regimine prædiſpoſitum fuiſſe, antequam in noſtrum Noſocomium deferretur, ad hanc eruptionem; unde poſthac levi cauſa excitante, præ incuria, adjuncta, exanthema in actum prorupit.

Repetitis igitur omnibus, quæ circa propoſitam Quæſtionem nunc dicta ſunt, conſtat 1° Exanthemata Miliaria & benigniora, & rariora, contigiſſe, a remiſſione Regiminis, Medelæque, calidioris. Adfuiſſe tamen, quum Regimen iſtud, errore tum Vulgi tum Medicorum, integre mutari haud potuerit.

Conſtat 2do Obſervatione *Sydenhami* Exanthemata hæc ſponte ſua nonnunquam ingruere, ſæpius tamen arte extorqueri: neutra autem ratione critica eſſe probari. *Trumphius* idem quod *Sydenham* notat.

Conſtat 3tio Obſervatione eruditi *Porchon*, nulla ratione unquam critica vocari debere.

Conſtat 4to Morbos febriles, inflammatorioſque, integre, citoque curari, in quibus eruptio hæc, tanquam non adeſſet, penitus negligitur. Ergo nullum quidem Criſeos modum hic obtinuit.

Liceat 5to Id addere, quod & Medici

ci complures, & ego in Noſocomio, ſive in Vigore morborum, ſive eorundem in fine, nunquam noſtris in ægris, quibus a principio affueramus, agendique extiteramus arbitri, Miliaria deteximus.

Confirmatur autem hoc ipſo Problemate quod pag. 47. ex *Ill. Præſidis* in Caput de Aphthis commentario mihi objiciebatur. Si enim concedamus in Morbis acutis id Miliaria in *Germania* eſſe, quod apud *Belgas* Aphthæ, tunc hic uſui veniet obſervatio magni *Boerhaavii*, quam *ultimis vitæ ſuæ annis* ſuis communicabat cum Auditoribus, Imminutarum ſcilicet incredibiliter Aphtharum, ex quo *Sylviana* Methodus apud *Batavos* proſcribi cepiſſet. Hoc adeo verum, ut Medici frequentiſſimam ibidem praxin exercentes, Aphthas quovis anno pauciores deprehendant: ita ut in Febribus acutis vix ultra bis, ter, in anno easdem videant: in febribus quidem malignis paulo crebriores, ſed ſimul

plane ſymptomaticas; cæterum easdem modo vel in Infantibus, vel in Scorbuticis, ut ſolenne ſemper erat, obſervantes.

Videremur ergo ad Problema Ill. Viri affirmando reſpondere poſſe: eoque magis quod apud *Huxham* pluribus obſervemus in locis in eadem quidem maligna Epidemia & Aphthas, & Miliares, & Petechias, ſimul prodiiſſe; quodque in *Decad.* 2. *Act. Berolin.* anni 1729. & 1730. Aphthæ funeſtæ, una cum Miliaribus invadentes, deſcribantur.

Ex quibus cunctis rite conſideratis, Concluſio hæc, ni fallor, conſequitur, *Miliaria Exanthemata frequentius mala arte progigni, ſponte longe rarius.*

At nimis, forſan, propero. Egregius *Haxham*, *Huxham* longa annorum ſerie Naturæ in Epidemiis contemplandæ unice addictus; *Huxham* ſtudio *Hippocratico* clarus; plusquam quinquageſies obſervavit, ſcriptiſque notavit, criſin Acutorum, tum

Mi-

Miliaribus, tum Petechiis, contingentem: imo tempora vixit, ubi in una Epidemia Criſis & Aphthis, & Petechiis, & Miliaribus, ſimul contingeret. Ergo ſunt Critica.

Secundo, id quod hic *Huxham*, idem clari in arte viri paſſim animadvertunt; miliares proinde ac petechiales efflorefcentias æque Criticas ſalutantes, quam aut Varioloſas, aut Morbilloſas: ita quidem ut, quem admodum poſteriores averruncare nec debemus, nec poſſumus, ita etiam neque priores. Medicos itaque, ut Variolas morbilloſque mala arte pejores reddere queant, haud vero generare; ita etiam miliares atque petechias eos præpoſtera methodo depravare, creare autem minime poſſe.

Tertio, quod egregii Viri *Hofmann*, *Trumpſius*, aliique, teſtati ſunt, idem boni Practici quotidie experiuntur. Utuntur quippe illi ſive privatis in ædibus, ſive

 pu-

publicis in Noſocomiis, temperato Regimine, ſimilique medela. Nihilominus Miliaria & Petechias oboriri vident, adoleſcere, exſiccari: ut profecto verum Naturæ opus, non Artis; ut Naturæ critice agentis, haud vero mala arte perturbatæ, effectus eſſe videantur.

Quarto, id quod Acutis in morbis, & Die critico fit, & cum omnium emendatione ſymptomatum fit, & cum ſanitate ſenſim redeunte fit, id ſane vel Criticum eſt, vel nihil uſpiam Criticum dici poteſt. Sed attenti Practici teſtantur hoc de Eruptione Miliari, & Petechiali. Ergo vel hæc Eruptio Critica eſt, vel in tota Medicina nihil critici exiſtit.

Profecto ſi omnia hæc ita ſe habeant, præpropere meam videor formaſſe Concluſionem; quod eo magis demiror, quia non formaveram illam, niſi pluribus, iiſdemque repetitis, tum clarorum in arte virorum, tum meis propriis obſervatis,

ſuf-

ſuffultus & innixus. Adeone obſervatis obſervata repugnent? Natura num ſibi contraria, & mendax? Poſtulat igitur a me, me jubet æquitas, meam jam formatam Concluſionem ad tempus relinquam, ut vim datarum objectionum ſeria mente expendam.

Ac primo quidem *Huxhami*, Viri cujus magnum apud me, aç venerabile, nomen, opera 20. annorum revolvens, deſidero ſæpe in Autore Autorem. Sane me cogit veritatis amor, ut acerbe conquerar virum hunc & *Hippocraticum*, & *Sydenhamianum*, toties præceptorum utriusque oblivíſci. Quæ vero cauſa hujus? Proprii amor ſyſtematis, quo id ratum habuit, quod maligni quidquam pluribus in febribus ſubliteſceret, calidioribus attenuandum, movendumque, ſudoribus demum expellendum. Utique plerisque in Epidemiis ſudori tum ſymptomatico, tum vi coacto, nimium tribuens, fidensque, Miliaris ac

Petechialis Eruptionis incautus extitit, nec ullo modo imitandus, Admirator. *Sydenhamo* in Acutis curandis oppoſitum *paſſim* videatis, præter optima, quæ laudat remedia, ubique fere commendantem, *Confectionem Raleig*, *Theriacam Andromachi*, *Radicem Contrajervæ*, *Serpentariæ Virginianæ*, *Salem C. C. Vinum rubrum cum Mace & Cinamomo uſtulatum*, &c. Intueamini egregium virum in accurata Diſſertatione *de Febribus* ipſi dictis *Nervoſis* anni 1737. quas alio nomine Malignas appellamus, quasque Miliares & Petechiæ toties, ipſo obſervante, concomitabantur. „Cardiaca hæc, inquit, (mox memorata) eaque repetita, frequenter deſiderabant languor continuus, & collabentes aſſiduo vires, quæ & ſudores etiam maturos, criticosque, ſæpe movebant, aut puſtulas expellebant. Videte ibidem, & ubique, quoties a tali Medicatione & Aphthæ, & Miliares, & Petechiæ, oborirentur.

Lu-

Lubens equidem fateor, cardiaca ejusmodi nonnunquam danda eſſe, ut labaſcens in morbis natura ad bonam criſin animetur; at vero omnium morborum curam, in quibus maligni quid adparere ſupponitur, hiſce excitantibus perpetuo aggredi velle, *Hippocraticum non eſt, Sydenhamianum non eſt*. Hoc potius eſt ab una parte veras debilitatis in febribus cauſas non ad amuſſim diſtinguere, ab alia parte a Scylla incidere in Charybdim.

Doleo profecto me hic cogi tanti viri in praxi revelare errores; ſed ante me Doctrinam, qualem *Huxham* hic tradidit, condemnavit Celeberrimus *Chilchriſt*, in Act. *Edimb.* part. 4. §. 23. ubi de his ipſis *Nervoſis Huxhami febribus* diſſerens, omnem in iisdem condemnat ſudorum provocationem; cum ſanguis, liquidioribus diſſipatis inſpiſſatus, mora dein corrumpatur, letalesque generet effloreſcentias.

Si quid forte ſimile ex egregio *Pringle* ob-

objiceretur, quam quod ex *Huxhamo*, ſimile eſto reſponſum.

Jam alterum objectionis membrum pag. 69. relatum aggredior, ſiſtens comparationem Miliarium, cum Variolis & Morbillis.

Æquane hæc comparatio eſt? Primo Variolæ & Morbilli non ſuperveniunt morbis ſimpliciter acutis, quemadmodum Miliares & Petechiæ. 2. Variolæ & Morbilli non ſuperveniunt Miliaribus & Petechiis, ſic ut penitus prodeant, & creſcant, ſicut quidem hæ illis; ſed tantum eo, quo pag. 32. dictum eſt modo. 3. Variolas, Morbilloſque naſcentes, non ſuffocamus, nec propulſamus, cum ſubita ægri conſtantique ſalute, quemadmodum experimentis evicimus Petechias ac Miliares propulſari. 4. Regimine ac Medela calidis, nunquam Variolas & Morbillos, ſed quidem Miliares ac Petechias, generari, experimentis probatum eſt. 5. Prodeunt

Va-

Variolæ & Morbilli, copioſi, numeroſi, in plurima hominum parte, etiamſi ægri temperatiſſime tractantur; Petechiæ vero, & Miliares temperato regimine rarius. Nullo ergo jure criticas has eruptiones poſteriores ideo vocant, nullo omnino jure eas comparant cum prioribus.

Ad tertium Objectionis membrum delapſi, reſpondemus minime nos negare aut velle, aut poſſe, Miliares aut Petechiales Eruptiones iis obſervari Medicis, qui in Acutis Naturam nullatenus cogant, ſed quamreligioſiſſime obſervent eandem, ſequanturque. Sed an ideo efflorеſcentiæ hæ opus Naturæ ſunt? Haud putaverim.

Nam 1$^{mo.}$ homines temperatiſſime tractati, utroque hoc eruptionis genere affici contagione poſſunt, quam ante morbum, cum affectis conſueſcentes, contraxerint.

2$^{o.}$ Calidum Regimen pleriſque hominibus ita ſacrum eſt, ut principia morborum conentur provocatis vincere ſudoribus,

imo

imo ut ſæpe calidiora remedia ſponte his addant. Deſinant ergo mirari Medici, qui poſtmodum ad hos ægros advocantur, aut eosdem ſua in Noſocomia recipiunt, quod vel jam adſit eruptio, vel brevi poſtea compareat; quantumvis temperate eosdem tractent.

3$^{tio.}$ Experimur hanc de utilitate calidi regiminis opinionem tam altas apud Plebem egiſſe radices, ut vix iterato moniti, minuant auctum Athmoſphæræ calorem: imo, ut minuant eundem ſolummodo, circa quam horam expectent Medicum; augeant vero mox, atque ille receſſerit. Quod de aere, idem de ſtragulis verum. Ita ut cauſam fere inevitabilem ponant exanthematum.

4$^{to.}$ Vehementer quoque & generant, & contagione multiplicant has eruptiones omnes illæ cauſæ, quas *Ill. Præſes* Libr. *de Morb. Caſtr.* pag. 136. recenſet: Loca Paludoſa; multa militum manus arctiore

ſpa-

ſpatio collecta; Noſocomia, Naveſque, Vulneratos, numeroſoſque ægros, anguſtiore loco, ventis haud perluſtrato, continentes. Ita enim ex variis his putridis exhalationibus Athmoſphæra inquinatur, ſic quidem ut febres, & febres cum ſimilibus eruptionibus, excitentur. Unde facile capitur cur poſtmodum, aucto horum numero, malum propagetur, & epidemicum fiat, quando ægri ejuſmodi ad varias plagas, quo aptius curentur, deferuntur.

Ex omnibus hiſce evidens fit inevitabiliter nonnunquam Exanthemata hæc generari, imo obnitente medico produci, & tandem contagio univerſas afficere Regiones poſſe. Sed collecta in unum vi omnium objectionum nondum id probatum video, quod miliaria, aut petechialia, Exanthemata, vi naturæ, morbi ratione, impulſu vere critico, crebro generentur.

Ad quartam objectionem reſpondeo, haut ita profecto cogitaſſe, qui critica eſſe

hæc

hæc exanthemata negaverint, Autores; licet ſibi ipſi hæc objicerent, quæ objectio iſta inſinuat. Referam modo eorum ſententiam. Videntes illi eruptiones haſce, die critico, cum morbi emendatione prodire, ac variis ſubſequentibus diebus criticis repetere, integramque ſubſequi ſalutem; teſtantur ſimul ſe obſervaſſe quod vel ſudore, vel vomitu, vel urina, vel alvo, vel ſputis, aut pluribus harum viarum ſimul, evacuatio coctæ morbi materiæ, contingeret. Cum ergo clari hi viri tot aliis exemplis didiciſſent exanthemata hæc minime critica fuiſſe, & cum eorundem eruptione veras evacuationes criticas aliunde obſervaſſent, credidere criſin quidem conſuetis Naturæ viis hic contingere, per easdem autem bonas Naturæ vires, quibus & criſis, & quæcumque critica evacuatio contingeret, etiam illud noxium, peregrinum, exanthematicum, ad cutim pelli, & vel ibidem debito tempore hærens exhalare, vel citius inde

re-

retrocedens per cæteras, jam apertas, excretorias vias, eliminari.

Mentem utique horum Autorum ſic fuiſſe ex prægreſſis patuit. Diſertis verbis eruditus *Porchon* hanc eſſe ſuam ſuper hiſce ſententiam declaravit. Nec aliter cenſuit Clariſſimus *Ritterus*, agens de Febre petech. quæ annis 1740. & 1741. in *Haſſia* graſſabatur. Cæteras enim morbi evacuationes vere criticas expertus, concluſit Petechiale exanthema minime criticum, ſed mere *accidentale* eſſe; idque eo magis, quod egregie curatos cerneret, quibus Petechiis, aut prorſum neglectis, aut imprudenter retropulſis, Bona cæteroqui Medela ad Criſin, conſuetis Naturæ viis producendam, utilis fuiſſet.

Attamen non is ſum, qui horum Autorum Concluſionem, certe paulo generaliorem, ita amplecter, ac defendam. Unum alterumve exemplum minime coactæ efflo-reſcentiæ obſervaſſe mihi videor: caſus non-

nonnullos criticos a fidis obſervatoribus tenere me credo. Negare etiam nollem exanthemata hæc unquam eſſe morbum ſui generis, minime cæteris ſupervenientem; cum de Petechiali id videatur apud Autores, qui de eo, ut Peſtilentiali, ſcripſerint, conſtare. Sed ſimul me jubet tum clarorum Virorum autoritas, tum propria experientia, id extra tempora peſtis credere, quod Medici hic facile decipiantur, quodque longe rariores, quam putent, hi caſus ſint. Hoc totum quod demonſtrare volo.

Multa ſane me in hac mea confirmant ſententia. Plura jam dixi: ſed en aliud notabiliſſimum. Noſocomium *Fratrum Miſericordiæ* multis utique ab annis, & quidem fere uſque ad annum 1758. horum Exanthematum crebritate infame erat. Ipſi *Fratres Miſericordiæ* mihi faſsi ſunt, Calculo ægrotantium quotannis ritè ſubducto, ſemper 30. ægros, ex 100. acutè laboran-

rantibus, Exanthemata perpeſſos fuiſſe. Sed en! quantopere nunc rerum mutata facies! Sex modo ægri, per ultimos duos annos, alterutra harum eruptionum laborarunt: eo quidem cum effectu, ut numerus eorum, qui annis ſuperioribus acuto ibidem morbo perire ſolebant, jam una quinta cum dimidia propemodum ſit imminutus. Cauſam tantæ mutationis rogati, reſponderunt ſeſe a biennio ſolitos eſſe aërem luſtrare ſæpius, ac renovare; nitorem loci, lectique, colere; lectos quotidie reficere, ne ſuis in ſpurcitiis, aut putrida athmoſphæra, ægri hæreant; ægros moderatiſſime tegere; nulla ultra medicamenta calida iis exhibere; nunquam amplius in morborum principio citra manifeſtas indicationes vomitoria dare; potu copioſiore nunc ægros ſuos implere; & rationem Medicamentorum nunc plane *Hippocraticam*, *Sydenhamianam*, *Boerhaavianam* eſſe. Contulit autem huc a biennio plurimum Ex-

pertiſſ. *Bertrandus*, Medicus ex eodem conventu in hac Univerſitate promotus; tum etiam ab anni retro ſpatio dignus ibidem Phyſicus, Dominus Medicus *Guarrin.*

Unde reſumere jure mihi videor conclusionem, quam pag. 68. ad tempus reliqueram, & dico: Exanthemata hæc minus Naturæ opus ſunt, quam Artis perverſæ; ita quidem, ut, quæ a Natura producuntur, longe rariora inveniantur, quam quæ, eadem non cooperante, generentur.

Præterea fatendum eſt Petechias, & Miliares, niſu imperfecto & erroneo Naturæ nonnunquam naſci, idque hanc ob cauſam: *Hippocraticas* leges circa criſes vix hic obſervant Medici multi. Exacte Diem morborum numerant; imo nonnulla audent, vi dierum, præſagire; utinam autem vi dierum etiam medicarentur! Homo v. c. Pleuritide correptus, poſt aliquot v. s. quarto die ſputa quædam mucoſa facile ejicit, urinam utcumque turbidam, brevi

vi aliquid deponentem mingit, leniter tranſpirat, doloremque olim ſævum, jam experitur moderatum, cum bona Reſpiratione. Æterna *Hipp.* obſervata docent hic a Medicis nihil eſſe mutandum, vaſa non ultra evacuanda, naturamque ſuo operi ſalubriter intentam, minime debilitandam eſſe, ſed prudenter potius ſuſtentandam, & qua via ipſa nunc monſtrat, eo eſſe ducendam. Multi noſtratium Medicorum, eo quod dolor quisquam ſupereſt, venam denuo ſecandam eſſe judicant, idque donec is penitus abſit. Si in Conſultatione moneantur æternarum naturæ legum, quas hic infringere nefas; imo, ajunt, *Auſtriacum id Clima poſcit.* Allatura igitur quæ fuiſſet ſalutem Natura, jam turbatur, infirmatur, ab incepto opere avertitur; tunc morboſa materies circumfertur, ſtagnat, corrumpitur, nova contracta acrimonia ſtimulat ſolida, exſuſcitatque elanguidas Naturæ vires, quæ portionem corrupti inani

conatu ad cutim ducant; haud meliori ſæpe cum effectu, quam ſi idem corruptum Diarrhœa colliquante, per Meſentericum, aut Cœliacum ſyſtema, viam capeſſiviſſet.

Porro ſi cui placuerit etiam critica vocare hujusmodi Exanthemata, per me quidem id licet; modo is concedat Diarrhœam colliquantem, colliquantesve, eodem in caſu, ſudores, criticos quoque appellandos eſſe. Interim turpe eſt quotidie gementes hic Medicos obſervare, nihilque ita, quam exanthemata ſuſpirantes, & ea dum, vel e longinquo ſuſpicantur, laudare ovantes, animum erigentes ægris, & familiæ; dum interea tot exemplis convicti eſſe debeant ſummæ harum curationum raritatis.

Quid vero demum generi humano calamitoſius, quam quod & Plebe, & Medicis conſpirantibus, tot milleni quotannis ægri, ab ipſo principio acutorum, in ſudores ſymptomaticos agitentur, ac veluti fundantur, ut coacta omnino criſis, in pleris-

riſque aut letalis, aut periculoſa ſaltem, producatur; interea dum ſalutaria Naturæ molimina turbantur, confunduntur, ac penitus ſufflaminantur. Faxit DEUS, ut demum ſapiant Phryges!

Quisquam interim Articulus practicus hic pertractandus ſupereſt. Ponamus Medicos vocari in Noſocomium, cujus arctiores parietes, majorem vim hominum concludentes, efflorefcentias petechiales aut miliares, expoſito antea modo, ſuis incolis conciliaverint. Ponamus Medicos arceſſitos ad ægrotos, qui vel proprio marte, vel induſtria Medicorum, iisdem jam ſcateant. Ponamus denique Plebejos, Militesve ægros, hiſce jam plenos, ad Noſocomia deferri; quid agendum eſt? Promovendæne erunt eruptiones, ne introverſæ occidant? An vero neglectis his cura omnis ad Naturam morbi rationabiliter convertenda?

Theoretice reſponſurus, dicam omnes

ſymptomaticas, vel accidentales excretiones, ut ægro noxias, ſupprimendas, ſaltem fovendas non eſſe. Regulas praxeos, ni fallor, omnes hic mecum habeo conſentientes. Sed expedit practice reſpondiſſe, & quidem experimentis.

1. Contigit Biennio circiter elapſo, ut *Leopoldini* Suburbii Noſocomium Quingentos propemodum milites alios poſt alios exciperet, alios poſt alios Petechiis cerneret laborantes. Solo regimine temperato, Claretis Flor., Cordialium cum multo ſpiritus ſulphuris per campanam, ac Sero lactis vinoſo, omnes cito, tuto, jucunde, convaluere: Duodecim duntaxat inter quingentos exceptis, in quibus malum nimium adoleverat. Aderat ibi Medicus Expert. D. *Kollman*; eoque ægrotante, Expert. D. *Störck*.

2. *Sydenhamus* Collegam ſuum mediis in Petechiis abſterſit ſudoribus, lecto exemit, atque vena pertuſa, datiſque remediis

diis refrigerantibus, intra paucorum dierum ſpatium reddidit ſanitati: imitatus certe hic *P. Foreſtum*, qui Lib. 7. obſ. 27. eodem modo hominem a ſudoribus, calidiore regimine in febre excitatis liberavit, ſubjunxitque „ His & tenebris, & morti „ quaſi deſtinatus, ad lucem & vitam re„ vocatus eſt.

3. Miliaribus correptum Peripneumonicum ſimili, quam *Sydenham*, methodo, in Noſocomio noſtro paucis diebus integre percuravimus.

4. Plura exempla Medicinæ Studioſi in noſtro Noſocomio viderunt prodeuntium ſive Miliarium, ſive Petechiarum, in principio febrium aut Acutarum, aut Inflammatoriarum, quas nempe homines domi ſibi, antequam ad nos deferrentur, contraxerant, quæ ultra non progrederentur, quæque cito diſparerent: interea dum cura morbi propria, nullo habitu ad Eruptionem reſpectu, ſanitatem brevi reſtitueret.

5. In Caſibus, in quibus ægros fere deſperatos ſuſcepimus, qui aut hemitritæis neglectis, aut febre continua putrida, eaque peſſima, laborarent, vel qui præ debilitate vix ultra febrientes peſſimis quibusvis ſymptomatis affligerentur; ſive jam Miliaria, Petechiasve, haberent, ſive easdem brevi, ſi vitam protraherent, habituri ex anteactis viderentur; læti vidimus dato Cortice Peruv. copioſo, vel ſine progreſſu exanthematum, vel cum uberiore eorumdem ſecretione, (unicam fœminam ſi exceperis) ſanitatem integram incredibile quam cito, quamque perfecte, rediiſſe.

Igitur moderatum regimen, & propria morbi cura, videntur eos ſervare, qui magno in periculo nondum verſantur; cortex vero peruvianus iis omnino neceſſarius adparet, qui vere maligne decumbunt. Tom. 3. *Rat. Med.* cap. 1. ut & Tom. 4. cap. 1. evidentia & convincentia exempla dedi.

In-

Innuerat jam olim præſtantiam ejus *Ill. Præſes* Cap. de Aphthis, pag. 214. *Sydenham* Corticem dederat tempore epidemico Aphthoſis: nam ſi Aphthæ ſponte non recederent, febris in intermittentem abibat, tumque & febrim fugabat Cortex, & cruſtas pellebat Aphthoſas. Suſpicatus ergo *Ill. Commentator* ſub Aphthis pertinacioribus Gangrænam hærere, adeoque corticem prodeſſe. „ Forte & cum prudentia, ait, „ tentari poteſt, quid faceret corticis uſus „ in Exanthematibus illis, quæ frequentiſſima occurrunt illis in Regionibus, „ ubi Aphthæ vel nunquam, vel ſaltem „ raro admodum, obſervantur in Febribus. Aliquoties feliciter ceſſiſſe hanc „ methodum novi; ſed nondum ſatis multa colligere potui experimenta practica, „ ut circa hanc rem determinare quid „ audeam.

Febris *Hungaricæ* dictæ cujus ortum ab anno 1566. ducunt, mentionem hic nec

feci, nec debui; cum ad febres ita dictas malignas, caſtrenſesque, pertineat, & ſæpe Petechias junctas, ſæpe non junctas, habeat. Autores *Germanici*, & præprimis *D. Sennertus*, hic adeundi ſunt. Cæterum quæ de cura Malignarum febrium cum Petechiis aut Miliaribus dicta ſunt, ea ad hanc *Hungaricam* quoque ſunt adplicanda.

Mirabitur forte etiam quis Peſtis hic deſiderari hiſtoriam. Verum noverit ille eam me, DEO favente, nunquam vidiſſe, adeoque, ex *Fracaſtorio*, *Platero*, *Riverio*, *Diemerbroeckio*, *Sylvio de le Boe*, *Barbette*, *Sydenhamo*, &c. corradere me eandem debuiſſe. Id quod, ut unicuique, ejus hiſtoriam cupienti, facile eſt, ita minus mihi conveniens fuit; veluti qui ea, quæ & magis obvia in praxi ſint, & paſſim oculis viſa meis, & propriis confirmata exemplis, Auditoribus hic tantum proponere volui, debui.

§. 5.

§ 5.

De Febre Varioloſa.

Febris hæc accuratiſſime examinari meretur, in variis magni *Sydenhami* operibus, in Immortalis *Boerhaavii* Aphoriſmis, in operibus *Freindii*, *Mortoni*, *Liſteri*, *Meadii*, ubi de Variolis agunt. Compendium horum, cum additamentis practicis, dedi *Rat. Med.* Tom. 2. Cap. 3.

Communi more dividi Variolæ ſolent 1. in *Regulares*, & *Anomalas*. *Regulares* ſunt, quæ conſuetum ordinem ſervent; *Anomalæ*, quæ eundem perturbatum habeant. Priores *Sydenham* tota ſua 3. Sectione deſcripſit; poſteriores vero Sect. 5. cap. 4. & in Diſſ. Epiſt. ad G. Cole.

Cum *Regulares* naturalem morbi ideam dare queant, erit ab iisdem petenda morbi deſcriptio. *Anomalarum* deinde ideam poſtliminio dabit harum a Regularibus receſſus.

Re-

Regulares dividuntur in *Diſcretas*, *Confluentes*, & *Cohærentes*; quod ultimum genus quoddam eſt, Diſcretas inter ac Confluentes ambigens.

Primo oritur febris dicta Varioloſa, quo tempore etiam adeſſe dicitur Contagii ſtadium. Eſt illa major, minor, acuta paſſim, cum valido dolore capitis, dorſi, lumborum, præcordiorum, cum vomitu, aut nauſea: quibus propenſio in ſudores in Adultis ſæpe jungitur, in Infantibus vero convulſio.

Finiente die tertio, aut quarto inchoante, ſolent in Diſcreto genere adparere in latere Colli, aut in Gena, aut prope Labia, Frontemve, aut Pectus, rubræ maculæ, ſed mox utcumque elevatæ, ut brevi puſtulæ minimæ eſſe videantur; principio autem acicularum puncta magnitudine ſua æquantes, ſparſim prodeuntes; ventrem, dorſum, ſuperiores, inferioreſque artus, ſucceſſive obſidentes. Grandeſcunt paulatim

latim, niſi quod non raro una alterave paulatim ſe ſubducat, nec ultra, ſaltem eundem in locum, redeat.

Tertia ab eruptione die ſolet puſtula jam plena pure videri, eodemque, aut quarto die, cutis puſtulis intermedia tenditur, inflammatur, rubet, dolet.

Undenam hæc tenſio cutis? a copia materiæ varioloſæ. Natura ejus partem maxime virulentam, die 3. vel 4. febris in puſtulis locare inchoat, dein pergit; reliquam portionem per biduum magis coquit, & in celluloſa membrana ſub cute deponit. Hæc nunc cocta materies, partim ſalivatione in confluentibus, Infantumque Diarrhœa, evacuatur; partim vero metaſtatice a facie ad manuum dorſa carpoſque, ab his iterum ſæpe ad crura, deponitur; partim denique puſtularum augmentum facere videtur, iisdemque exſudare. Docet id reditus puris fuſci, & ad ſuperficiem puſtulæ indurati, quod licet ablatum, tamen toties

ties renovatur. Confirmat idem experimentum in methodo puſtulas maturas perſcindendi toties obſervatum, quod puſtula quater, quinquies, perſciſſa, evacuata, & ſpongia deterſa, tamen novo de integro pure brevi poſtea ſcateat: unde ſimul liquet quantopere hic perpetuæ cutis humectationes proſint, omnesque emollitiones, balnea bis ter de die iterata crurum, imo & brachiorum; ut & uſus continuus internus diluentium ac humectantium: ſed redeamus in viam.

In frequentioribus Diſcretis rarum non eſt obſervare puſtulam planiorem, inque ſuo centro veluti leviter intropreſſam: ſæpe tamen æquali rotunditate turgeſcit.

Grandeſcentes autem puſtulæ aſperiores fiunt, albidioreſque, donec die 4. ab eruptione, die 8. ab initio morbi, in facie fuſceſcant, maxime in centro; ibidemque tandem fiſſæ, flavam materiem ſtillent: quæ collecta & ſiccata, molem ſiccantis ſe puſtulæ

ſtulæ auget. In artubus vero ſolent puſtulæ albidiores, planioresque, conſpici.

Die totius morbi undecimus, (aliquando citius) tumor faciei incipit collabi, jamque fiunt tumidæ manus, ac denique pedes. Sic quidem ut exſiccatio, & detumeſcentia, eo ordine procedat, quo proceſſerat puſtularum eruptio. Siccantur igitur cruſtæ, ita ut multæ die 12. & 13. jam ſiccæ ſint, die 14. plurimæ, ac tandem denique per totum corpus.

Ipſa porro febris varioloſa de qua hic agitur, ad eruptionem Diſcretarum miteſcit, die 5. & 6. morbi ſæpe vix advertitur, die 7. & 8. ad maturationem puſtularum major, ſenſim iterum lenteſcit, ac ceſſat.

In altera Variolarum Regularium ſpecie, Confluentium, Febris varioloſa ſe quidem, ut in Diſcretis, habet, ſed paſſim longe violentior eſt, violentioraque ſymptomata habet. Minor eſt in eadem in ſudores

dores propenſio, præceditque nonnunquam Diarrhœa eruptionem : ex quorum uno pluribusve ſignis, confluentium futurarum variolarum conjectura, fallax tamen aliquando, formatur. Solentque confluentes tertio die erumpere, niſi quando Natura aut debilior, aut vi morbi ſuppreſſa, ſerius eaſdem, malis cum ægri rebus, propellat. Symptomata febris varioloſæ ad Eruptionem haud tam commode ſedantur, quam in Diſcretis.

Confluentium Eruptio aliquoties ei Eryſipelatis, vel & Morbillorum, ſimilis, ab horum alterutro tamen diſtinguitur, tum febre, atque ſymptomatibus prægreſſæ febris, tum Epidemia regnante : quamvis, ut poſthac patebit, aliquando hic falli detur.

Dum creſcunt puſtulæ, in molem ſpectabilem vix aſſurgunt, ſed ſibimet invicem implicitæ, inſtar veſicularum rubrarum vultum contegunt omnem, deinde, ut latæ pelliculæ & albæ, vultui fere agglu-

ti-

tinantur. Poſt 8. diem ab eruptione elapſum fit hæc pellicula aſperior, ſenſimque non flava, ut in Diſcretis, ſed fuſca: aſperitas hæc cum Cutis tenſione creſcit, donec latioribus laminis pellicula diſquammetur; id quod 17. 20. vel & ſeriore die, contingit.

Salivatio in Adultis, Diarrhoea in Infantibus, multis in Epidemiis Confluentes concomitatur, in nonnullis minus frequenter, in quibusdam rarius. Quin graves Diſcretas aliquando Salivatio hæc comitatur, imo nonnunquam ipſam Febrim Varioloſam, ſine Variolis.

Nec perpetuo ſolis Adultis hæc adeſt. Vidi 2. Jan. 1748. puellam triennem, tertio die, poſt validæ Scarlatinæ eruptionem elapſo, Variolis, iisque confluentibus, occupari; quæ ſine Diarrhoea, ſed cum leviore Salivatione, integre convaluit. Eodemque menſe valido diuturnoque Ptyaliſmo correptam novennem puellam vidi, & curavi, in confluentibus.

Sunt quoque Epidemiæ, in quibus Infantum Convulſio benignas Diſcretas auguretur; ſunt aliæ in quibus plane fallax hoc augurium.

Comparando utramque hanc ſpeciem, intelligimus longe tetriorem, & tenaciorem eſſe materiem Confluentium, quia Natura integro quatriduo plus indiget ad coctionem, & quia hanc ipſam coctionem majore cum vi, & periculo, elaborat, perficitque.

Tertium genus febris Varioloſæ, ſeu Variolarum, cohærens appellatur. Diſcretæ enim licet papulæ ſint, denſo tamen adeo agmine corpus obſident, tamque vicinæ locantur, ut plurimis in locis racematim cohæreant. Febris in illis major eſt, quam in Diſcretis, rariusque ad 8. morbi diem maturitatem puſtulæ adipiſcuntur, & tardius tum ſiccantur, tum decidunt; imo conjunctum aliquoties, quod ſupra monui, Ptyalysmum habent: in genere tamen

men ſunt Confluentibus per omnia tolerabiliores.

In ſingula Variolarum ſpecie tum magnitudo morbi, tum ejus periculum, in genere deſumuntur a puſtularum numero; deinde etiam ab earum, quæ in facie, crebritate.

Deſcriptis Variolis Regularibus, verbo dici poterit quid *Sydenhamo Anomalæ. Anomalas* vocavit, in quarum quacumque ſpecie, & febris, & eruptio, & natura papularum, colorque earum, & cruſtæ ipſæ, a deſcriptis regularibus majore malignitate recedunt, ac ſtadiorum ſuorum tempora, multimode, mirificeque, permutant.

Meritone igitur ad Anomalas referemus Cryſtallinas dictas, pus nullum, at erodentem potius Lympham continentes; quo & Siliquoſæ *Freindio* vocatæ, referrentur? Itidem Verrucoſas, puſtulas non purulentas, ſed diſcretas Verrucas referentes, nec decidentes, ſed temporis la-

pſu in ſquammas fatiſcentes? Poſteriores *Cl. Mead* prioribus pejores habet; nonnullis vero illas ſat commode ceſſiſſe vidi. Denique ſunt Sanguineæ, quaſi ipſe ſanguis Veſiculas, puſtulasve, repleret; quæ non raro vel liveſcunt ipſæ, vel maculas lividas libera in cute adjunctas habent. Sanguineas hasce, brevi lividas, ſemel vidi, cum mictu copioſiſſimo ſanguineo, quinto morbi die letales.

Porro qui omnes has Variolarum ſpecies attente conſiderat, ineptam forte habiturus non eſt *Cl. Mead* Diviſionem, qua omnes omnino morbi ſpecies in ſimplices, benignasve duntaxat, & malignas diſpeſcuntur. Uſus enim docuit Confluentes nonnunquam dari, quæ minus negotii, quam quædam Diſcretæ, faceſſant; tum & hinc inde Cryſtallinas, ſeu Siliquoſas, Verrucoſasque obſervari, quæ citra moleſtiam terminentur.

Tandem Variolæ ſpuriæ dantur, eæque

que nonnunquam epidemicæ, quæ vel nulla, vel exigua febre ſtipatæ, altero die erumpunt, ac tertio, quartove die, diſparent. Memoriæ cauſa hic tantummodo recenſentur, ne quis easdem cenſeret ad Variolarum claſſem aliquam referendas eſſe.

Cæterum, Cura *Hippocratica*, *Sydenhamiana*, *Boerhaaviana*, ut in cæteris efflorescentiis febrilibus, hic præprimis neceſſaria eſt; prout eandem Medicinæ Studioſi in Noſocomio adhibitam norunt, & Tom. 2. *Rat. Med.* Cap. 3. deſcriptam habent. Cui id modo addendum cenſeo, quod in Vera malignitate, ubi mictus ſanguineus, ejusve ſputum, aut maculæ purpureæ, lividæ, nigræ, apparent, Cortex Peruvianus ex Analogia credatur haud minoris efficaciæ futurus, quam quidem in ſimilibus caſibus, in quacumque alia maligna febre obſervatis, demonſtratus fuerit *Rat. Med.* Tom. 3. cap. 1.

Præſentem §. abſoluturus, hanc Lecto-

ribus animadverſionem debeo, quod ſi in ullo unquam morbo conſtet, quid præſtet Methodus bona, quid mala noceat, id conſtet in Variolis. Ipſo anno elapſo 1759. Medicos præſens audivi deteſtantes Variolarum eo anno ſummam perniciem, habetque Necrologium *Viennenſe* 500. circiter iisdem anno mortuos elapſo. Alios interim Medicos audivi earundem benignitatem plurimum laudantes: ſed quales? Qui præceptis *Sydenhamianis*, ac *Boerhaavianis* imbuti, Variolas tractabant. Exp. *Noſocomii Civici* Dominus *Erndl*, ex 59. Noſocomii pueris unicum modo amiſit vi morbi, & alterum gangræna, pridie ante mortem, dum vocaretur, jam affectum. Exp. D^s *Ummelaüer* in *Collegio Nobilium Thereſiano* 24. eo morbo affectos habuit, integræque valetudini omnes reſtitutos vidit. Exp. *D. Prosky* in *Militari Nobilium Seminario* 28. juvenes nobiles ab hoc morbo integre curavit. Imo gloriantem præſens audivi Strenuiſſimum ac Nobiliſſimum

mum virum *Gordon*, Seminarii Præfectum, quod ſpatio triennii, ſub cura *Exp. Proſky*, *Septuaginta* nobiles juvenes Variolis laboraſſent, ac *ſeptuaginta & quatuor* Morbillis; omnes autem, ne uno quidem excepto, ad perfectam ſanitatem rediiſſent.

Si igitur iisdem temporibus alii Medici variolarum lamentantur fatalitatem, ſi Necrologia tam numeroſos recenſent, neceſſe eſt, ut horum plurimi partim neglectu parentum, quod apud pauperes ſolenne, partim, & maxime, infortunata curandi methodo, perierint.

§. 6.

De Febre Morbilloſa.

Primo die obſervatur rigor, horror, calor, frigus, quæ ſe mutuo excipiunt, pelluntque. Altero die febris manifeſta jam adeſt, cum ſiti, inappetentia, lingua alba, humida tamen, tuſſicula, gravedine capitis & oculorum, ſomnolentia. Naribus

bus humor, oculisque, paſſim extillat. Infantes ſternutant, tument illis palpebræ, adeſt vomitus aliquando, ſed eo tamen crebrior Diarrhoea, moroſitas.

Quarto die circa frontem, ac reliquam faciem, maculæ parvæ, rubræ, pulicum morſibus perſimiles, prodire inchoant, quæ tam numero, quam magnitudine, auctæ racematim coaleſcunt, & faciem maculis rubris variæ figuræ interſtinguunt, ſenſimque a facie ad pectus, & ventrem, & artus, pergunt. Verum in facie eminentiores paſſim, reliquo vero in corpore extra cutem vix eminent, digito potius, quam oculo nudo ibidem extantes deprehendendæ.

Eruptione facta licet vomitus ceſſet, tamen Tuſſicula, Febresque intenduntur, & reliqua ſymptomata perſeverant. Die ſexto frons & facies, rupta cuticula, aſperæ fiunt, & maculæ per totum corpus latiſſimæ, ruberrimæque, comparent. Octavo die maculæ in facie, & ubique fere diſpa-

ſparent, ita ut die nono vix adſint amplius, ſed a diſrupta epidermide quaſi farina adhæreſcat, ſquammatim poſtea decidens.

Vulgus judicat Morbillos ſi die octavo recedant, retroceſſiſſe, ait *Sydenham*, eo quod ſæpius febris, anxietas pectoris, tuſſisque, augeſcant. At vero, præter tempora inſignioris malignitatis, hæc potius calidiori regimini tribuenda ſunt ſymptomata, quæ minui cum debuiſſent, e contrario augentur; quam eandem ob cauſam idem Autor obſervat Petechias aut adjungi, aut ſupervenire, Morbillis.

Curatio ab ea variolarum haud multum differt, niſi quod pectoris habenda ſit ratio peculiaris. Venæ Sectio igitur, Refrigerantia, Diluentia, Expectorantia lenia, Demulcentia, Paregorica, Balnea crurum, Enemata, Fotus continuus oculorum, aliarumque, quæ areſcunt, partes, egregii hic uſus. Sin autem durante morbo, eove evanido, pectus male habet, v. s. re-

petenda eſt, Laxantia, & Paregorica, exhibenda.

Morbillos eundem hominem, plus ſimplici vice, æque quam variolas, afficere, teſtis oculatus novi. Bis eidem Medicus affui.

Tempore Morbillorum epidemicorum, ut & eo Variolarum, frequentes ſunt febres Morbilloſæ, ac Varioloſæ; ita nimirum vocatæ, quod febres hæ eodem modo, iisdemque cum ſymptomatibus, decurrant, ac ſi efflorefcentiæ hæ ſubſequuturæ forent, nec ſubſequuntur tamen. Curatio eadem eſt, quam quæ fit in ſtadio contagioſo variolarum ac morbillorum.

Epidemicorum tempore id ſolenne eſt, ut febris aut varioloſa, aut morbilloſa, bis, ter, pueros invadat, ac deſerat; & vel nec redeat, vel tandem cum alterutra harum efflorefcentiarum repetat.

Quo tempore uterque hic morbus graſſatur, quod aliquoties contingit, haud raro

ro perambiguum ſit utra harum ſutura ſit, febre jam oborta, eruptio? Ita quidem, ut ſi ex febris natura Morbillos expectaveris, Variolas quandoque prodire cernas, & vice verſa. Imo iisdem hiſce temporibus fit, ut horum morborum alterum, ſive integre, ſive fere, curatum, alter ſequatur; imo ut ambo ſimul eodem in ſubjecto efflorefcant. *Vid. Rat. Med.* part. 2. pag. 115. 116. 117.

Componenti mihi illud *Rat. Med.* Caput, ſuperſtes erat rudior ſimilis caſus a me viſi memoria, ſed non ſufficienter firmata, ut publice id affirmare auſus fuerim. Forte fortuna incidit mihi poſtea Diſſertatio in manus, quam ante 12. annos, ex ſcedulis ante ægrorum Lectos compoſitis, proprios mihi in uſus compoſueram, in qua invenio me ſequentia notaſſe.

„Puerulus anni unius 22. Maji 1748. „ febre morbilloſa corripiebatur, & die „ 25. Morbilli prodiere, ſed brevi adeo „ con-

„ conferti, ut nunquam magis. Verum
„ circum os puſtulæ minimæ, inſtar na-
„ ſcentium Variolarum, comparuere. Die
„ 26. inter denſiſſimos Morbillos, toto
„ corpore diffuſos, duodecim variolæ in
„ facie, binæque utraque in manu pro-
„ diere, foveam in medio habentes, albi-
„ diores, ac circulo rubro in ambitu or-
„ natæ. Tuſſis interea, ut in Morbillis,
„ infantem immaniter vexat. Parentes
„ jam ſæpius a me moniti erant, ne calido
„ adeo regimine ſuffocarent infantem; mo-
„ nitis paruere tandem. Die 27. pro-
„ diere jam ubique Variolæ Cohærentes
„ in facie tota, trunco, brachiis, cruri-
„ bus. Torquebatur interea infans ma-
„ gnis anxietatibus, febre, tuſſi, ſegni al-
„ vo, inſomniis. Multo cum labore per-
„ venit ad octavum ab eruptione variola-
„ rum diem, quo die omnia pulcre ſicca-
„ bantur: attamen cito oborta Dyſpnoea
„ periit.

Et

Et paulo ante „Decimo Maji Puer 3½.
„ annorum incepit laborare febre morbil-
„ loſa, ac tertio die morbilli confertim ap-
„ paruerunt. Acute laboravit. Unde
„ etiam vena ipſi ſecta fuerat metu Pe-
„ ripneumoniæ in vigore morbillorum.
„ Octava & decima menſis die illum Man-
„ na purgavi. Verum die 10. morbi, id eſt
„ 19. Menſis, in gena dextra, prope an-
„ gulum oris, puſtula inſtar variolæ adpa-
„ ruit, ut variola creſcens. Maji 21.
„ variolæ in brachiis comparuere, mani-
„ busque. Die 22. prodiere in dorſo
„ confertiſſimæ, ac tandem die 26. vario-
„ læ numero ſex in facie. Infans miſere
„ habet. Puſtula illa prima prope angu-
„ lum oris, ſcalpendo vulnerata, in fundo
„ cruenta apparet: cæteræ in facie & col-
„ lo puſtulæ ægrius matureſcunt. In re-
„ liquo corpore, & numeroſæ ſunt, & pu-
„ re plenæ, die Maji 27. Habent omnes
„ foveam in medio, & jam quavis hora no-

„ væ

„ væ naſcuntur in facie variolæ, ut tan-
„ dem die 28. tota facies diſcretis variolis
„ repleretur. Anxie interea admodum
„ habet infans, febresque & vagas, & va-
„ lidas, ad noctem præcipue. Variolæ
„ primum natæ ſolito tempore ſiccaban-
„ tur; ſed quæ ſexto a prioribus die com-
„ paruerant, hæ quinto a ſui principio die,
„ jam perfectam maturitatem cito adeptæ,
„ ſiccæ erant. Languit a curatione diu-
„ tius pectore, oculis; tandem ineunte Ju-
„ lio menſe Hypopyon adparuit, quod
„ diſſipatum perlam reliquit. Sed vix
„ ulla medicamenta ſumere voluerat, aut
„ inſidere crurum Balneo.

„ His annis altero, tertioque die, poſt
„ eruptionem validam Scarlatinæ, ſemel
„ iterumque variolæ prodiere: ſed multo-
„ ties morbilli.

„ Puella a ſcabie ferina a longo tempore
„ laborans, jam utebatur pulvere compo-
„ ſito ex Flor. Sulph. Stib. Diaph. Lap.

„ can-

„ cancr. Rheo. Octiduo poſt febre correpta eſt, ac prodiere demum morbilli, ſed peſſimi, cum Peripneumonia. Bis ipſi ſanguinem miſi in vigore morbillorum, tumque demum menſes ipſi, iique copioſi, profluxerunt. Convaluit, & Scabies rediit ferocior, cum febre tertiana. Itidem in aliis ulceroſa ſcabies ante variolas confertiſſimas, æque ſæva, iis curatis, rediit.

Additamentum ad priora, ac proinde

§. 7.

Eſt alia febris cum peculiari genere puſtularum, innominata fortaſſis, niſi ea ſit, quam aut *ignem ſacrum*, aut ignem *Sancti Antonii*, nonnulli vocitent. Sed & de his vocibus diſcrepant. Multi cum *Platero pag.* 676. cap. de doloribus ſuperficiei corporis, credunt ignem ſacrum eſſe Herpetem eſtiomenon, ſeu papulam feram; plures alii ad Eryſipelatis ſpeciem referunt.

Lom-

Lommius Med. Obſ. Lib. 2. pag. 266. & ſeqq. ait eſſe Eryſipelas exulceratum, noſtrumque indicare videretur, niſi peculiare illud circa ſedem morbi omiſiſſet. Apud *Batavos* frequenter, *Viennæ* ſemel, hanc febrim contemplatus, operæ pretium judicavi eandem huic febrium diviſioni annectere.

Febris, eaque non raro valida, oritur, cum dolore in alterutrius lateris abdominis externa plaga. Die jam 1. vel 2. vel 3. maculæ rubræ ea in plaga oriuntur, cito admodum grandeſcentes, dolenteſque, variolis diſcretis majoribus perſimiles, ſed altiores, & racematim uno in loco ſecum cohæreſcentes, tum & interſtitia vacua, magnaque, inter ſe relinquentes.

Perpetua lege, quantum numeroſi me caſus docuere, nonniſi alterutrum abdominis latus occupant. Ita quidem ut ab anteriore parte nunquam Lineam albam, nunquam a poſtica ſpinam transſcendant. In hac porro diſtantia inter Lineam albam, & ſpi-

ſpinam dorſi, ſunt nonnunquam paucæ racematim cohærentium puſtularum inſulæ, alia vice multæ, aliquando etiam ita, ut zona ſpithamam lata, paucis liberis plagis duntaxat relictis, medium abdomen perfecte cingat.

Semel *Viennæ* occaſionem habui hunc Morbum Auditoribus demonſtrandi, idque, quod hucuſque nunquam videre mihi contigerat, in ſola facie. Vir odontalgiam paſſus, dentem ſibi evelli curat; unde dolore curabatur quidem, ſed vacuo in maxilla loco moleſtum ſibi aeris conquerebatur ingreſſum. Hoc totum quod Anamneſis docebat; quæ tamen, num ſequenti malo faverit, omnino dubito. Oritur poſthac ipſi, media in fronte, tuberculum, triduoque poſt Febris horrifica, cum tumore ſiniſtræ frontis, palpebrarum, genæque, ejuſdem lateris, tumque puſtulæ, quales ſupra deſcriptæ, omnia loca dicta exacte implentes, ſed ultra mediam faciei lineam minime excurrentes.

Curatio hic varia fit. Optima Methodus eſt venam ſecare, & curam antiphlogiſticam reliquam inſtituere, tum loci affecti curam habere peculiarem. Suppurant puſtulæ, ſponteque aperiuntur, ac manent diu apertæ, cavæ, magnæ, pure manentes, triduo, quatriduo, imo nonnullis per 14. dies. Ipſi porro loco affecto complures Medici, & Chirurgi, Sacculos applicant, aut Emplaſtra, rebus ſiccantibus, adſtringentibus, ſaturninis, compoſita; omnium maxime Emplaſtrum defenſivum cæruleum, aut Unguentum nutritum. Hinc quidem illi has puſtulas maturius exſiccant, ſed ſimul ita rigidam totam plagam reddunt, ut illa deinceps motui exercendo, ferendoque, inepta ſit. Eſt enim morbus hic Vera Cutis, ſubjectique panniculi adipoſi Inflammatio, a Suppuratio: quæ ſi, Antiphlogiſtica cura reliqua adjuncta, molliſſimis ſive fomentis, ſive cataplasmatibus, tegatur, diuque etiam poſt exſiccationem puſtu-

puſtularum tecta ſervetur, ac tandem emolliente unguento diu poſthac fricetur, partis affectæ perfecta ſequitur & obſequioſa mollitudo ; ita ut nihil vitioſi poſthac in motu ſuperſit : e contrario vero rerum ſiccantium adplicatione puſtulæ juſto citius ſiccantur, cutis cum ſubjecto panniculo adipoſo ſicceſſit, indureſcit, accreſcit muſculis, & motum poſthac difficilem ac dolorificum experitur : ita quidem ut Junioribus hæc rigiditas annorum lapſu ut plurimum emendetur, Adultioribus vero in ſummum uſque ſenium inemendabilis perſeveret.

Mirabitur forte quis poſt univerſalem febrim Naturam uno tantum corporis in latere exanthemata producentem; ſed quod hic, id alibi frequenter facit. Febris univerſalis prægreditur, & ad unam Parotidem, ad unam Coxam, ad unum Brachium, Pedemve, tota vis morbi, ejusve materies, defertur. In univerſali Scorbuto uno in crure ulcus, imo fonticulus, liberat ali-

quoties totum fere corpus. Et omnes illæ Criſes κατ' ἐξιν Veteribus dictæ, quid aliud denotent?

Additamentum alterum, adeoque

§. 8.

Conſiderandum tandem Exanthema quoddam malignum, eorum in Corpore, quibus vel a pure corrupto, detentoque, vel ab urina intra maſſam ſanguineam in Iſchuria ſpuria retenta, putredo ingens naſcitur. Maculæ rubræ oriuntur, unum, duos imo digitos latæ, oblongæ, irregulares, æquabiliſſime elatæ, ut totæ quantæ ſupra reliquam Cutis ſuperficiem eminere appareant. Pluries eas vidi; ſemel in Noſocomio in Calculoſo demonſtravi: totum corpus ſucceſſive, rapideque explent, & intra unum, alterumve diem, ſaltem quoad ego obſervare potui, mortem prænuntiant.

DIVISIO VII.

Septima Diviſio eas continet febres, quæ non, ut Natura ipſarum indicare videtur, tractandæ ſunt, verum ut Febris Stationaria, eo tempore ſive graſſans, ſive paulo ante graſſata.

Sydenham & *Huxham* hic ſunt accurate legendi. Ac primo quidem ſecundum *Sydenhamum* Febres *Stationariæ* ſemper ſunt conſiderandæ, dum Febres *Intercurrentes* curandas ſuſcipimus. *Sydenh.* ſect. 6. cap. 1. Stationarias febres eas vocabat, quæ tempore notabili plures ejusdem Regionis incolas ſucceſſive invadebant, ut erant v. g. ſect. 5. cap. 3. Morbilli. Febris autem intercurrens tunc quosdam tantummodo afficiens, erat Continua putrida. Hanc porro qui ut communem Continuam putridam tractabat, infelix erat. Et quid ita? Hæc Synochus putrida non ferebat, ſane contra genium ſuum, Venæ ſectionem & Ene-

mata. Cur autem non ferebat? Quia morbus Stationarius, ſive Morbilli, contra conſuetum Morbillorum morem, hæc repudiabant. Igitur licet febris intercurrens longe & immanior & diuturnior eſſet, tamen quia Stationaria febris V. S. & Enemata non multum ferebat, ideo nec intercurrens Putrida Synochus.

Sect. 5. cap. 5. Stationaria eſt febris Continua, ſed ejus genii, ut vix unam ferret, alteramve V. S. Intercurrens morbus Pleuritis eſt, eo quod repentina aëris mutatione Materies Stationariæ febris ad Pleuram & Pulmones deferretur. Quod nunc attendendum maxime erat, aliis in Pleuritidibus uſus frequens *Sydenhamum* docuerat eaſdem rarius, niſi 40. unciis ſanguinis detractis, curari; at vero in hac Pleuritide Venæ ſectiones copioſius inſtitutæ, quam Febris Stationariæ Natura ferebat, Pleuritidi huic nocebant cum maxime.

Imo intercurrens morbus, quæ vel Febre

bre carere videbatur, vel eam, ſi haberet, non niſi per accidens habebat, erat tamen, quod mireris, non, quem ſimulabat, Morbus, ſed ipſa, quæ regnabat, quæ Stationaria erat, Febris. Dubitabimusne? Docuit experientia magnum Virum Dyſenteriam annorum 1669... 1672. talem proprie dictam non eſſe, ſed ipſam Stationariam febrim, ad Inteſtina verſam, &, niſi ut talis tractaretur, calamitoſam.

Anno 1668. obſervabatur ipſi Dyſenteria, excipiens febrim, quam vocat, Varioloſam; ideoque neutiquam ut Dyſenteria, ſed tanquam ipſa febris Varioloſa, curanda; materie ſcilicet febris ad Inteſtina modo verſa. Sola igitur cura Antiphlogiſtica huic Dyſenteriæ curandæ apta nata erat. „ Cum vero alia, inquit, longe „ diverſa methodo tractaretur, ſive exhibi- „ tis Rhabarbaro, aliisque Catharcticis le- „ nitivis (ad deturbandos ſcilicet mordaces „ illos ſuccos, qui Inteſtina ad hujusmodi

„ excretiones putabantur irritaſſe) ſive
„ etiam Adſtringentibus, ex levi ſua
„ Natura morbo, in exitialem ſæ-
„ piſſime evaſit. Ut qui eo anno con-
„ cinnabantur, diem obeuntium Indices,
„ plus ſatis teſtantur.

Et Sect. 5. Cap. 2. Febri Comatoſæ Dyſenteria, & nonnunquam Diarrhoea, ſucceſſit. Judicat ilico ex cura morbi non eſſe, ut ait, Originalem Dyſenteriam, Diarrhoeamve, ſed talem, quæ originem ab eadem materie duxerat, unde Coma natum: ſymptomaticam porro febri comatoſæ tantummodo exiſtere; licet ſæpe, ut in vera Dyſenteria, excretiones mucoſæ, ac ſanguineæ, ingenti cum dolore prodirent. Unde etiam cura comatoſæ febris, V. S. Paregorica, & Evacuantia, hanc Dyſenteriam, Diarrhoeamque, curabant.

Vide hic etiam *Huxham* ſuper Dyſenteria anni 1743. quam credebat ſymptoma duntaxat eſſe regnantis febris Catarrhalis;

ma-

materie jam ad Inteſtina converſa. Unde etiam in eadem V. S. opus.

Facile quisque per ſe videt has obſervationes, eisve ſimiles, ſummæ eſſe neceſſitatis, atque utilitatis; ſed ſimul cujusque Medici non eſſe, veram earum determinationem. Multa hic patientia, copioſa praxi, limato judicio, opus eſt. Expediret ſane omnes Civitatis totius, aut Regionis, Medicos amicitiam, in Publici utilitatem, mutuam colere, mutuas ſecum obſervationes communicare, & ſic demum ſalutares praxeos Regulas condere.

Ex omnibus his liquet quam injuſte ſæpe Medici Morbo adſcribant, cauſiſve occultis, difficilem Dyſenteriæ curam; ignari, aut immemores ſaltem, ſalutaris hujus praxeos Regulæ. Taceant ad hæc omnes ſpecificorum contra Dyſenteriam jactatores inanes! Quodque de Dyſenteria dicimus, id de quocumque intercurrente morbo dicere debemus.

Sed practice hic aliquid addendum eſt. Quanvis hæc dicta in genere ſic ſe habeant, neceſſariasque praxeos regulas forment, ultro tamen fatemur omnes has leges, ut paſſim alibi, ita & hic ſuas pati exceptiones. Inter plura alia, quæ me hujus convicere, fuit Epidemica Conſtitutio *Hagana* anni 1747. Febres Epidemicæ graſſabantur, anomalæ prorſum, ac vere malignæ. Cum inſigni debilitate & inchoabant, & perſeverabant. Urina plurimo tempore ruberrima erat, nonnullis tamen ſubinde etiam pallida, omnibus pauca. Multis Præcordiorum anxietates, & oculi flavi; paucis quibusdam excrementa alba, & urina ictericа. Omnibus vero aderat Nauſea, Vomitus, multis vero Dyſenteria, eaque haud raro cruenta. Atque haud ſane paucis Ptyaliſmus adfuit plurium dierum continuus, & copioſus; ut viderim qui ſpatio Nucthemeri pintam ſalivæ redderent. Non poteramus hanc febrim, ob Ptyaliſmum, ad

ad Varioloſæ ſpeciem referre, ut ſuam cum Ptyaliſmo appellabat *Sydenham*; nam ab octo retro menſibus vix Variolas, Morbilloſve, civitas viderat. Aderat aliis Angina Synanche, & his quidem febris principio, illis in fine. Nonnullis Aphthæ euntes, ac redeuntes, nihil allevantes. Inſomnia, aut datis, aut non datis opiatis, fere perpetua.

Quod ad curam attinet, V. S. paucos admodum juvabat, lædebat multos. Nil profuere Emetica, etiam repetita; nihil Purgantia: & licet actionem horum Paregorica mitigabant, morbus exaſperabatur. Acida, ut Rob varia, Tamarindi, ad bilem putridam indicati, nihil opis afferebant; uti nec ſalia neutra. Dyſenteria hinc maxime exaſperabatur. Paregorica vix unquam unius horæ ſomnum, liberalius etſi data, producebant. Durabant hæ febres 2. 3. 4. imo quandoque 6. & 9. ſeptimanis, ſine diebus indicibus aut criticis

cis obſervatis. Ita ut plane æmularentur febres illas ἀκρίσιμους, de quibus Hipp. Epid. 1. pag. apud Foës. 941. & 945. Tum & Epid. 3. Sect. 3. pag. 1085.

Experientia demum docebat nullos aut tolerabilius, aut brevius, ægrotare, quam quibus decocta totius Althææ, & cætera involventia, atque obtundentia, a principio dabantur, diutiusque continuabantur; interea dum, injectis ſimilibus enematibus, venter continuo emolliente Cataplaſmate involveretur. Plures moriebantur, & reconvaleſcentes ſemel iterumque recidivas patiebantur. Cogitatum ſæpius de Cortice dando; ſed affecti Hepatis, ac ſyſtematis bilioſi, metus prohibuit. Contagioſa certe febris fuit, multos iisdem in ædibus, vel eos, qui aliis ejuſmodi ægris aſſtiterant, ſucceſſive impetens.

Cum Febris hæc aliquantiſper ſtationaria fuerat, oboriebantur Dyſenteriæ, Scarlatinæ, & Anginæ, eæque ſimul & frequentes,

tes, & contagioſæ; omnium autem maxime Dyſenteriæ: ita ut integræ familiæ, vel una, vel pluribus harum, afficerentur. Scilicet unus horum trium morborum invadebat iisdem in ædibus plures, vel omnes hi tres morbi ibidem varios promiſcue affligebant.

Porro quod res eſt, Dyſenteria hæc irritabatur Emeticis ac purgantibus, licet opiata horum turbas ſopirent. Rheo, Myrobalanis, deinde Adſtringentibus, imo cortice Simarubæ, plures curati viſi, relapſi ſunt, & haud pauci interierunt: ſola autem demulcentia & involventia ore aſſumta, ano immiſſa, ventri adplicita; id eſt remedia, quæ febrim ſtationariam curabant; etiam Dyſenteriam hanc, ſpatio paucorum dierum, aliquoties autem plurium, imo 14. dierum, perſanabant.

Atque hac in parte lex ſupra deſcripta citra exceptionem erat. Angina vero & Scarlatina, curam tum febris Stationariæ, tum

tum Dyſenteriæ, plane reſpuebant; quod ideo mirabile, cum una materie, ſed diverſa loca afficiente, tam ſtationaria febris, quam tres hi intercurrentes morbi naſci viderentur. Deponendum erat igitur totum hoc Ratiocinium, & Naturæ veſtigia unice legenda. Niſi purgans ſemel iterumque, cum his emollientibus, in principio daretur, Scarlatina maligna fiebat, & vel magna cum moleſtia ſuppurabat Angina, vel Parotidem generabat minime criticam. Parotis hæc indurata vel mortem denuntiabat, creſcens, intumeſcendoque ſubjecta comprimens; vel poſt longam infirmitatem dura permanebat. Diſcebamus hanc obſervationem, tum propriis conaminibus decepti, quando hos binos morbos, ut ſtationariam Febrim, & ut intercurrentem Dyſenteriam, curare annitebamur; tum exemplis pauperum, qui pluribus diebus ſub uſu emollientium cum Angina, vel Scarlatina luctati, demum ingraveſcente mor-

morbo Medicorum opem implorabant. Mutantes igitur noſtram Methodum, metuebamus primo ne purgatione alvi materies a faucibus, vel a ſuperficie corporis, ad Inteſtina deducta, Dyſenteriam crearet; ſed nemini tamen id contigit: forte quod purgantis actione materies tam cito de corpore expelleretur, ut tempus Dyſenteriam creandi non haberet.

DIVISIO VIII.

Omnes febres continuæ putridæ, continuæ remittentes, etiamque Inflammatoriæ, dividuntur in Malignas & Benignas.

B*enignas* vocamus, quæ & conſuetis ſtipentur ſymptomatis, & conſuetis pareant auxiliis: *Malignas*, quas inſolita ſymptomata, eaque prava, comitentur; quas conſueta auxilia imo & multa alia inſueta, nedum non levent, ſed potius exaſpe-

ſperent, quæque demum multos perimant.

Aſt vero morbum malignum declaraturi primo attente conſideremus, an forte Morbi hi, anomalis ſtipati ſymptomatibus, de natura Stationarii haud participent, eandemque ob cauſam ſymptomatibus varient: ſecundo, an perverſa medicandi ratio febris naturam non inverterit.

Patet iterum neceſſitas, & emolumentum, cultæ mutuo inter Medicos ejusdem Urbis, Regionisque, amicitiæ. Pluribus oculis tunc quisque videns, ad propoſitam quæſtionem exactius reſpondebit. Id eo magis uſui veniet, ſi de malignitatis Natura ſuprema Poteſtas inquiſiverit. Omnium ſane examine & concurſu Reſponſum juſtum, atque per omnia conſtans, dari tunc poterit.

DIVISIO IX.

Hæc eos ſpectat morbos, qui nihil minus, quam febrim redolentes, tamen reipſà & febres ſunt, & ut febres curandi ſunt.

Obſervatio hæc tanti momenti eſt, ut ejus ope id genus morborum facile paſſim, feliciterque, curetur; ejus vero ignoratione ſæpe letale fiat.

Clari in arte viri *Sydenham*, *Morton*, *Huxham*, detexere Apoplexias, Pleuritides, Colicas, uno verbo omne genus inflammatoriorum morborum, eorundemque letalium; quos tamen nulla febris ſigna concomitarentur, excepto forte nonnunquam lateritio in urina ſedimento: qui ipſi morbi paroxyſmis repeterent, inque aliquo paroxyſmo occiderent. Contingebat v. g. ut homo forti Apoplexia corriperetur, arceſſituſque Medicus quid ſperare vix auderet; facturus tamen, quæ artis eſſent, venam ſecaret, emeticum *Anglico*

more porrigeret, veſicantia admoveret, & plane lætus atque ovans, totam illam fortem Apoplexiam intra unius diei ſpatium, devictam cerneret. Exultante cum ægro familia tota die altero, en jam nova Apoplexia ad tertium diem hominem petit; quæ priori methodo denuo adhibitæ cedere falſo credita, demum die 5. vel 7. vitam aufert.

Unde egregius *Morton*, Libr. *de febr. interm.* cap. 9. „ Inter innumera illa ſym-
„ ptomata, inquit, haſce febres (inter-
„ mittentes) comitari ſolita, nullum
„ eſt, quod non adeo vehementer aliquan-
„ do ſæviat, ut & vita ægri in præſens
„ diſcrimen adducatur, & Typus febris
„ in variis ſuis Stadiis, Algoris, Caloris,
„ & Sudoris, abſcondatur penitus & op-
„ primatur: ita ut neque ex Urina, (pri-
„ mis ſaltem paroxyſmis) temperie, pul-
„ ſu, vel alio quoque ſolito modo, di-
„ ſtingui poſſit; verum ſub larva Algoris

„ ſu-

„ funeſti, Vomitionis indeſinentis, Diarrhœæ torminoſæ, Choleræ morbi, Hemicraniæ periodicæ, Apoplexiæ, Syncopes, Rheumatismi, Spaſmi univerſalis, Pleuritidis, Peripneumoniæ, Doloris lateris punctorii, vel alterius morbi ſecure deliteſcens, Medicum a ſuo ſcopo non raro abducat. Symptomata quidem interea remediis propriis, ſed incaſſum tentantur. Nam poſthabito fermento febrili, proxima efferveſcentiæ periodo priora, aut deteriora ſymptomata, inexpectato recrudeſcunt, Medicus *Siſyphi Saxum volvit*, atque æger vitæ dulciſſimæ diſpendio, aut ſaltem magno ſumtu, ignorantiæ vel incuriæ Medici pœnas ſero luit.

Sydenham Epiſt. Reſp. 1. „Hic autem, inquit, „commemorare libet, quod ſub primos hujus conſtitutionis annos ſymptoma quoddam inſigne febribus intermittentibus quandoque ſuperveniret.

„ Nempe earum Paroxyſmi non cum ri-
„ gore & horrore, quos poſtea febris ex-
„ cipit, invadebant, ſed æger iisdem pla-
„ ne ſymptomatibus tentabatur, ac ſi apo-
„ plexia vera laboraſſet; quæ tamen nihil
„ aliud eſſet, utcumque hunc affectum
„ æmularetur, quam ipſa febris caput im-
„ petens: ut ex aliis ſignis, ita ex colore
„ urinæ ſatis liquebat, quæ in Intermitten-
„ tibus, ut plurimum, rubore ſaturato
„ extat. Qualis cernitur in urina eorum,
„ qui Ictero laborant, etſi non adeo in-
„ tenſe rubet, & pariter ſedimentum de-
„ ponit, pulverem laterum fere referens."

Intereſt cum maxime hos morbos cognoviſſe, cum pluribus apud *Mortonum* exemplis conſtet tertio, quartove inſultu, hos varios nunc enarratos morbos occidiſſe ægrotantes. Ubi ergo febris non videtur adeſſe, & tamen gravia hæc ſymptomata, primo die curata, tertio die repetant, ſerio cogitandum, an Tertianæ pernicio-

niciosæ typus hic non ſubliteſcat. In Cortice peruviano tunc unica ſalus. Monent *Morton*, & *Sydenham*, urinæ aut rubræ, aut maxime lateritiæ, hic attendere ſignum. Verum plures intermittentes, præcipue Vernales, & Tertianæ, ſaltem in principio, non habent ejusmodi Urinas; & dum eas expectamus, æger interea forte perit. Unde optimus *Huxham*, tales febres advertens, Conſtit. anni 1737. ſignum urinarum expectare noluit, ſed mox malum ex repetitione notum Cortice profligavit. Egregius *Laxemburgenſis* Medicus *Lauter* decem egregias curas hujus Febris Cortice perfecit. Igitur *Sydenham* & *Morton*, ſigna urinarum experti, corticem dabant: *Huxham*, cum id ſæpe fallere adverteret, ad repetentes paroxyſmos eo remedio uſus eſt: ſed *Laxemburgenſis* Phyſicus, mortem altero jam paroxyſmo advertens, jure meritiſſimo Corticem dedit mox primo paroxyſmo præterlapſo, ubi ſemel Epidemiæ naturam detexerat.

DIVISIO X.

Febres comprehendit, quæ nullis toto in corpore ſignis, quæ febrim denotent, deprehenſis, adeoque ſano cum pulſu, citra ullam vel ſitim, vel laſſitudinem, tamen in certa quadam corporis plaga dolorem, pulſum frequentiorem, ad determinatas quasdam horas habent, & periodice redeunt.

Caſum in Noſocomio, annis abhinc quatuor elapſis, publice demonſtravi. Senex a longo retro tempore violentam habet Cephalæam, determinata ſemper veſperæ hora, ingenti moleſtaque cum pulſatione, cæterum tota die ſanus: quo autem tempore periodicus veſpertinus dolor aderat, pacatiſſimus reliquo in corpore pulſus, ſanitaſque vigebat perfectiſſima. Tuto, brevi, jucunde, paucorum dierum ſpatio curatus eſt Cortice peruviano.

Ill. L. B. van Swieten Comm. Tom. 2. pag. 534. 535. ejusmodi febres plures de-

deſcripſit, quarum una *Hemicranica* fuit, altera *Ophthalmica*, tertia *Brachialis*. Optimus *Morton* etiam obſervabat febrim ejusmodi *Hemicranicam*, quam Cortice fugabat. Egregius *Tortus*, in doctiſſima ſua Therapeutice ſpeciali pag. 426. ejusmodi febris intermittentis *Ophthalmicæ* meminit, adeo dolorificæ, ut eminentiſſimo S. R. E. Cardinali epilepticos minitaretur inſultus; quam ſimiliter Cortex peruvianus feliciter pepulit.

DIVISIO XI. ET ULTIMA.

Continebit febres nonnullas, quas nec ad certam ſpeciem referre, nec idoneo nomine appellare poſſum.

Egregius Præceptor *Boerhaave* Aph. 767. vetat in febre intermittente Corticem exhibere, ſi ſigna adſint internæ inflammationis. Cum Febres intermittentes nunquam inflammatoriæ audiant, hæc ita a *Boerhaavio* poni, paradoxi quid habet.

Inania tamen cum nunquam protulerit, caſum hunc ipſi obſervatum fuiſſe neceſſe eſt. Et *Ill. Commentator* in hunc locum idem aſſeverat, rarius quanvis, contigiſſe. Quin & Aph. 753. exponens, confirmat *Boerhavii* obſervationem teſtimonio *Jacotii*, qui ter, eodem in anno, letalem abdominis ſuppurationem in Febre Tertiana obſervaſſe ſe teſtatus eſt; ut etiam teſtimonio *Sydenhami*, Anginas inflammatorias, a tertiana oriundas, enarrantis.

Lapicida & Statuarius in *Hollandia* Curæ *Ill. Præſidis*, Alius Medici, & meæ, anno 1743. ſuberat. Hic Hemitritæa tertii generis laborans, ſæviſſimum lateris dolorem quovis die impari patiebatur, die vero pari minime. Poſt 14. diem Tertiana ſepties adorta ſilebat; continua autem perſeverans, in Hecticam brevi mutata adparebat: donec 30. morbi die rupto abſceſſu duæ Libræ puris ore rejicerentur, & ſequentibus diebus ore, tanquam ex la-

ge-

gena, pus commode effunderetur, tandemque uſque ad 131. morbi diem continuis ſputis prodiret: poſtquam homo vires, toroſitatem, & antiquam ſanitatem penitus recuperavit; ſputo tamen modico, ac facili, poſthac ſuperſtite.

Febrim tertianam *Vetula* patitur cum vehementi Abdominis dolore. Primo, ut & altero paroxyſmo, poſt lene purgans, enemata oleoſa injici curo, Decocta emollientia præſcribo, totumque abdomen emollientiſſimo Cataplaſmate involvo. Tertius nihilominus Paroxyſmus bonam Vetulam e medio tollit. Veniam incidendi non nactus, conjecturando dico periodicum dolorem priore pleuritico adeo ſuperiorem fuiſſe, ut tertio jam paroxyſmo aut gangrænam induxerit, aut letales Convulſiones.

Udalricus Rumlerus Obſ. 94. apud *Manget.* Bibl. Med. Tom. 2. pag. 427. refert anno 1580. Magnum *Hetruriæ* Ducem

ſimplici Tertiana inexpectato occiſum. Similis caſus, ſed, ut patuit, Hepate affecto letaliter.

Eſt utique contra Inflammationum Naturam, ut uno die dolor ferociſſimus adſit, altero vero die nullus; dum interim ſuos ſive ſuppurationis, ſive gangrænæ, effectus proſequatur: ſed caſus analogi hic vela ingenii contrahere jubent, & arcanas admirari Naturæ vias. Apud *Cl. Hofmannum*, Med. Rat. Syſt. Tom. 4. part. 1. Sect. 2. Cap. 3. Obſ. 2. ſimile quidpiam, æque ſtupendum, legimus. Ad curam ſuæ Tertianæ Femina a Balneatore *grana octo vitri antimonii* accipiens, ſurſum, deorſumque, febre accedente, vehementer evacuat: paroxyſmo ſedato, vomitus alvuſque ceſſant, ſola debilitas ſupereſt. Altero paroxyſmo ſponte ſurſum ac deorſum ſe corpus evacuat: paroxyſmo abſoluto, præter debilitatem deeſt nihil. Tertio paroxyſmo violentia Vomitus, & Dejectionis, & Dolo-

loris, moritur. In cadavere reperitur inflammatus ventriculus, maculis nigris, rubriſque, obſitus; quo eodem modo Duodenum annexaque ſe inteſtina habebant. Letifer autem pulvis intra rugas villoſæ ventriculi tunicæ irretitus deprehendebatur. Mira utique obſervatio! Ad cauſam Tertianæ cauſa accedit, quæ febri ardentiſſimæ, ad mortem uſque continuandæ ſufficiat, Typum tamen Tertianæ non mutet. Cauſa adeſt evacuationibus ſurſum deorſumque in mortem uſque continuandis ſufficiens, ſemperque præſens, quæ tamen vomitum atque alvum, niſi vigente Tertiana, nunquam excitet, inflammationem interim, naſcentemque perficiat gangrænam.

F I N I S.

6757